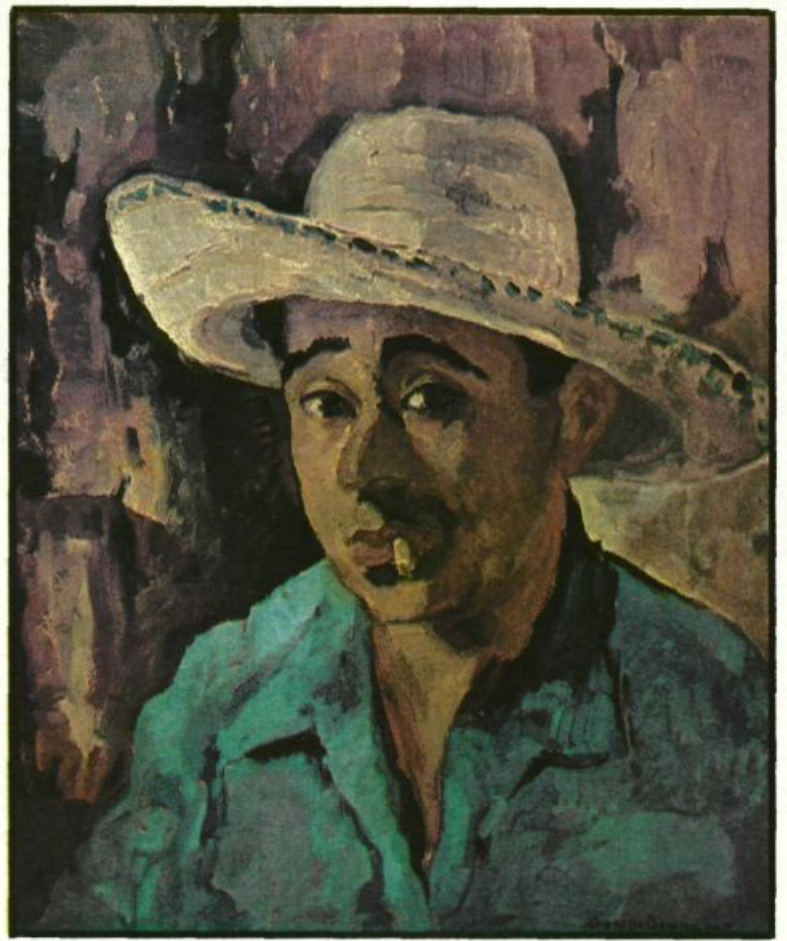

EL GAL·L

PERIODIC POLLENCI

PREMSA
CORONA

ANY II 20 - JULIOL - PREU 50 PTS. BUTLETI EDITAT PER O.C.B.
POLLENÇA, C/. SANT ISIDRE, N.º 3. D.L.P.M. 503-79.
IMPRIMEIX EDITORA BALEAR, S.A.

"Autorretrat". Oli sobre tablex, 55 per 46 cm.

Dionís Bennassat

(1905 - 1967)

"Les Agües de Pollença".
Oli sobre post. 150
per 150 cm. 1944.

NOTES BIOGRÀFIQUES

Dionís Bennàssar neix a Pollença el 3 d'abril de 1905

De modesta família pagesa, va rebre instrucció primària a les escoles del poble, deixant constància de la seva facilitat per l'expressió plàstica.

A la seva adolescència, es traslladà a Ciutat per a prendre lliçons de dibuix i iniciar-se en les tècniques de la pintura; però, rebel·lat contra la preceptiva acadèmica, tornà prest a Pollença.

Als 18 anys, s'apunta com a voluntari en el Batalló d'Infanteria núm. 62 d'Inca i amb aquesta unitat militar participa a la guerra marroquí. Dionís és ferit a la clavícula dreta i, com a conseqüència de la ferida, ingressa en el Cos d'Invàlids Militars de Guerra als vint anys. Des d'ara Dionís es de-

seva prodigiosa varietat de perspectives, havia atret Haes, Hubert, Mir, Russinyol, Sorolla, Anglada, Cittadini... i el nom de Llorenç Cerdà, fill de la vila pollencina, sona aquí i allà perquè aconseguí premis un darrere l'altre. Així, idò, el clima pictòric en el que es desplaçarà en Dionís resulta sumament apte per a la formació eficient de la seva personalitat artística i per a la bona acollida de la seva obra.

Tito Cittadini, qui en seguiment d'Anglada Camarassa, de París va venir a establir-se a l'Horta pollencina, conegué Dionís Bennàssar, es donà dels seus valors innats i es convertí en el seu mentor artístic. El panorama estètic parisenc, tot allò que havia aconseguit l'escola

questa personalitat artística que es va forjant, poden ésser constatats a l'exposició individual oferida per Galeries Costa de Ciutat a l'any 1940. Dionís triomfa i la Diputació Provincial sancionant oficialment el triomf, li subvenciona un viatge d'estudis per les principals ciutats espanyoles.

Coberta una primera etapa d'iniciació, arriba a l'assentament com a pintor. Emperò no sigui interpretat aquest assentament com el de qui, satisfet de sí mateix, exerceix la seva activitat movent-se dins els límits d'allò aconseguit. Això, per aquell que ha conegut de prop inconformisme de Dionís, sap que és totalment impossible. Dionís lluitarà dia a dia i durant tota la seva vida per a perfeccionar la seva tècnica i aconseguir l'expressió justa del seu món interior.

Això, per a nosaltres és tan ver que, fins i tot a dins la seva producció de maduresa, diferenciam dues etapes: Una en la qual la tècnica no exempta d'inspiració ho és tot, i una altra en la qual la inspiració, servida fidelment per la tècnica, apara el primer lloc; a la primera, l'artista, un tant reprimat, fa les delícies de la majoria i en la segona amollant sense cap trava la seva llibertat crea l'autèntica obra d'art.

La producció de Dionís és molt abundosa. Paisatges rústics (Sínia) i paisatges urbans (Mercat), marines (Cala S. Vicent) i espadats (Muntanya blava), motius costumistes (Danses) i motius religiosos (Les àguiles), retrats de personatges il·lustres (Costa i Llobera) i de personatges populars (Mu mare), pins sumptuosos (El pi de Formentor) i bodegons plà-

cids (Roses a la nit), fantasies (L'enterrament de Nuredduna) i abstraccions (Cosmos), l'ignot fons de la mar (Perles i nacre) i els seus peixos plens de vida (Submarina)... formen un conjunt d'obres de gran qualitat.

El seu neoimpresionisme actualitzat i el seu sentit de la decoració, patents tot-hora en les seves exposicions el situaren dins l'òrbita angladiana, i el fan mereixedor de moltes adhesions de la crítica i del públic entusiasmats amb les realitzacions de l'Escola Pollencina.

Mor Dionís Bennàssar el 13 de desembre de 1967. Les autoritats assisteixen en corporació a l'enterro, la premsa elogia l'obra del pintor i els homenatges pòstums es succeïxen a Palma, a Pollença, a Andratx, a Sòller...

Assessor artístic

Acabava de vèncer l'infart al Pintor a Pollença el 13 de desembre de 1967, en el primer ple del nostre Ajuntament (28 desembre 1967) que va seguir la mort de Dionís Bennàssar, la Corporació Municipal fa constar en acta el sentiment popular que va causar la mort inesperada de l'Artista, "qui durant molts d'anys fou assessor artístic d'aquest Ajuntament, va rebre el Premi de Pintura Pollença en el certamen anual, és el representant més caracteritzat del grup impressionista que s'ha anat anomenant Escola de Pollença, i la seva fama amb les seves obres ha passat les nostres fronteres".

L'Ajuntament va estar a

l'altura de les circumstàncies perquè, a més, la Corporació Municipal va presidir els actes funeraris, va oferir a l'extint una corona de llorer amb els colors pollencins i va autoritzar a la banda municipal per acompanyar a l'artista a la seva darrera morada; en el mes i dies de la seva mort, va patrocinar l'exposició homenatge-pòstum que en el Club Pollença es va inaugurar el dia de S. Sebastià de 1968; i en el primer aniversari de la seva mort, el President de la Comissió de Cultura va oferir un altre homenatge a Dionís, mitjançant una exposició de dibuixos a la Casa de Cultura de La Caixa. L'Ajuntament estava plenament identificat amb el sentiment del poble davant la pèrdua d'un pollencí que va tenir la condició d'artista.

En el text de l'acord municipal es sublla, a favor de Dionís, l'haver estat assessor artístic de l'Ajuntament; per ser més precisos, jo diria assessor artístic del poble.

Si l'Ajuntament necessitava el seu assessor artístic, allà estava Dionís. Quan en maig de 1939, al celebrar-se les festes de la Victòria, es va traslladar a Palma la imatge de la Mare de Déu del Puig, va crear la millor carrossa de la desfilada processional de Ciutat. Va constituir una idea genial i una encertadíssima realització estilitzar damunt un camió alguns elements essencials del Puig; la robusta torre, el campanar en espadanya i una capella gòtica que guardava la imatge amb la seva cort d'honor formada de vegades per les Dones de Ca'n Sales i d'altres pels ermitans. La, per aquell temps, Comissió Gestora de l'Ajuntament de Pollença va haver de feli-

citar efussivament a l'Artista. I si l'adorn de la plaça major per les festes patronals o l'aixecament d'un arc de triomf, molt de moda fa anys, o la decoració per l'escenificació d'obres teatrals necessitava d'una mà experta i uns tocs artístics, es cridava a Dionís.

Dionís fou el qui dissenyà per l'Escola Parroquial de Pollença la portada del seu periòdic "El Monaguillo", del qual el primer número es va publicar fa una vintena d'anys. L'Artista, que havia estat escolanet i coneixia la picaresca de la sacristia, amb molta gràcia dibuixa a un escolà que amb l'incensari crema la sotana de l'amic. Per al mateix Col·legi Parroquial va dissenyar l'hàbit de la seva Cofradia de Semana Santa, que, amb qualque canvi damunt l'original realitzat recentment, figura encara en els desfilables processionals. I al aleshores director de l'Escola Parroquial deixa la seva assessoria artística, per muntar en el primer pis de l'antic Cercle de Seglars Catòlics una exposició, degut a l'any Marià, que va recollir molt del que de valor popular i artístic havia a Pollença, tant a les esglésies com a les cases particulars, relacionat amb la Verge: escultures, pintures, rosaris, brodats, medallons... i el que no havia d'ésser sinó un magatzem d'antigüitats devotionals, per obra i gràcia de Dionís esdevé una exposició per tot lo gran que tot el poble visità.

A ell acudíem tots quan l'elecció estava condicionada al gust artístic. A ell s'acudeix en busca d'escultor per al bust de Costa i Llobera —obra de Font— instal·lat en el jardí de la ca-

(Cont. a pàg. següent)

LA MEVA MARE.— no vaig tenir la sort de poder-la disfrutar molts d'anys, però sí que l'he tinguda present en tots aquells moments de plaer i amargura, mai va deixar d'ésser un símbol real acollidor i palpable. (Dionís Bennàssar).

EL CAMPESINO DE ORO.— la qual frase significa tant com la paraula "pare", així m'agradava dir-li encara que d'or no tingués més que el que portava en el seu cor; el seu títol social més gros no passà d'ésser un fanàtic del treball. (Dionís Bennàssar).

dicarà completament a la pintura, art que, des d'aquest moment haurà de realitzar amb la mà esquerra.

En aquest temps —any 1926— pot parlar-se de Pollença com meca de pintors. El poble riberenc aficat dins la part més oriental de la serra nord de Mallorca, amb la

angladiana, la interessant visió artística de Tito fan efecte dins l'ànim de Dionís. I l'avantatge deixeble amb la seva clara visió de les coses, amb la seva voluntat de ferro, amb la seva exquisita sensibilitat, acceptant això i rebutjant allò, es va formant com artista.

Alguns llambreigs d'a-

"EL GALL"

EL FAN: Toni Marquet, José Encinas, Antònia Riusech, Pep Bordoy, Miquel Angel March, Tomeu Payeras, Joan March, Margalida Alemany i Catarina Carbonell.

COLLABOREN: Bernat Cifre, Miquel Bota Totxo, Antoni Seguí, Pep Torrandell, Francesc Serra de Gayeta, Martí March Cerdà, Antònia Vicens, Maria Seguí, Alexandre Ballester, Llorenç Payeras, Xesca Ensenyat, Miquel Ripoll i Joan Llompert.

Els articles publicats en aquest periòdic, expressen únicament l'opinió dels seus autors.

—oOo—

Informació telèfons: 53-03-55 — 53-07-68.
Suscripcions: Tel.: 53-16-74. (Als capvespres).

LA CAIXA "SA NOSTRA" S'ADHEREIX A AQUEST HOMENATGE

NOTES BIOGRAFÍQUES

(Ve de pàg. anterior)

sa natal. A ell acudeix la Comissió del Primer Centenari del naixement de Costa i Llobera per muntar l'exposició d'objectes relacionats amb el poeta a les Sales de Ca'n Bou. A ell acudeixen els periòdics locals "L'Atalaya" i "Pollença en Cort" per algunes de les seves il·lustracions. Així també, els organitzadors del Davallament, per a portades dels programes de Semana Santa. Així una fàbrica de ladrillos per renovar el muestrari. Així, i parl d'un cas viscut, per transformar el rostre plorós d'una figura en guix en un rostre alegre. I ell, benèvol en extrem, aten sempre gustós, satisfet d'exercir aquesta mena de pontificat artístic sobre persones i institucions.

cioses vidrieres de colors... artista sempre, fou no tant sols assessor artístic de l'Ajuntament sinó del poble sencer.

Filiació pictòrica

Una altra nota de l'acord municipal es refereix a que Dionís en el moment de la seva mort, era el representant més caracteritzat de l'Escola Pollencina de Pintura. Quin significat va voler donar a aquesta nota la Comissió de Cultura de l'Ajuntament que la va redactar?

L'Escola Pollencina de Pintura, defensada calurosament per uns, ha estat rebutjada totalment per altres; tal volta no ha d'esser de-

tors de la nostra comarca, com suggestionats per la bella novetat, esdevenen en major o menor grau al Modernisme o a la manera de fer d'Anglada. Per això és que si hem de parlar d'una escola de pintura a Pollença, per ser més precisos haurem de parlar d'una escola angladiana o una escola modernista.

Què representa Anglada en aquest moment?

Baldament els impressionistes marquen el punt de partida de la pintura contemporània, són els post-impressionistes Cézanne, Seurat, Gauguin, Van Gogh i pocs més, els qui donen solidesa i personalitat a l'Impressionisme mostrant una preocupació parigal per donar a conèixer el món objectiu exterior i el món interior subjectiu de l'artis-

ta Camarassa per cercar-se a sí mateix i ens manifestarà com un pintor extraordinari quan militi a les files del Modernisme; aleshores Anglada amb Josep Ma. Sert es converteixen en els dos grans pintors modernistes del moment i allarguen el reinat del Modernisme quan aquest semblava caducat.

I què és el modernisme? Sense adintrar-se dins ell, no es pot conèixer a Dionís.

El Modernisme, més que un estil, és una consciència que per manifestar-se crida a diferents estils, com poden ser el fauisme, el moviment nabi, l'expressionisme... Si l'Art té com a factor fonamental la manifestació de la vida real o simbòlica, el Modernisme és per a Moreno Galván, la forma especial que va tenir, damunt 1900, la consciència simbòlica de l'art. L'home vivia a la ciutat conscient d'haver-se entregat al seu artífici i d'haver abandonat el paradís de la Naturalesa, i es rebel·la contra aquest artífici; d'altra banda, retorna l'home al paradís perdut per cercar lo primitiu, lo instintiu, lo prohibit... però com es tracta d'un home de la ciutat, afegeix a lo natural algun element artíficiós.

A més, el Modernisme té una manera d'esser profundament ornamental que vol convertir amb una cosa bella tot el que es posa a l'abast de l'artista; així apareixeren bodegons magnífics i es cercaren temes esquisits i refinats, renegant del prosaisme de la vida. I aquest element ornamental arriba a adquirir tanta importància que, a lo ornamental, es sacrifica de vegades el mateix fons i la pintura pot resultar poc íntima o poc sincera; no serà estrany que cercant lo ornamental els modernistes apel·lin al colorit intens o a la línia ondulant de l'arabesc, als records medievals difuminats, a les flors i jardins o a la femineïtat per transformar-la en bruixa.

Aquesta consciència simbòlica i aquest decorativisme que hem al·ludit defineixen l'essència del modernis-

me que té, a més, cosa de tesi sociològica, misteri, naturalisme, parnassianisme, simbolisme literari...

Es a Barcelona on el Modernisme adquireix la més alta expressió artística. Y a Anglada li correspon una brillant participació en aquesta corrent artística, fins tal punt que Anglada compta amb tots els valors dels quals és reivindicat el Modernisme i molts pocs defectes té dels que a aquell moviment hom l'imputa.

Dionís Bennàssar beu ardorosa i abundantment a les fonts modernistes d'Anglada Camarassa. I això, ben entès, no és un demèrit per a Dionís; això és la base i l'inici de la seva grandesa com artista. Dionís amb la seva disposició innata per a la pintura, observa en Anglada la importància de les gammes de color, les sinuositats de l'arabesc, els quadres, l'equilibri de la composició, la bellesa dels motius, i a força de treball, que d'altra manera no s'aconsegueix, amb l'ajut de Tito Cittadini, l'altre avantatjat deixeble de Anglada, adquireix una tècnica capaç per plasmar en el llençol el seu propi món interior. I després neix l'obra d'en Dionís, la personal i inconfundible obra de l'artista de Pollença.

Premi "Pollença" de pintura

També es subratlla a favor de Dionís, en el text de l'acord municipal al que venim al·ludint, l'haver obtingut el Premi Pollença en el Certamen Internacional de Pintura i l'haver arribat la fama de la seva obra més enllà de les seves fronteres. L'obtenció del Premi Pollença vingué com a sancionar i consagrar el llarg i dur esforç de l'artista en el camp de la pintura.

Dionís va acudir a la primera convocatòria del Certamen el juliol de 1962 amb

un "Beso en la ribera", actualment en el Club Pollença, i va quedar finalista front a "Cala San Vicente" de Tarrasó, jurat i crítica pensaren que les dues obres eren mereixedores del premi. L'any següent, juliol de 1963, concursa amb "Sueños nàcar", obté el primer premi i la seva obra passa al museu d'art de Pollença. Hi acudirà un altre any, com artista d'honor, amb "La muerte de Nuredduna" i mereixerà del jurat i del públic una entusiasta aprovació. Tots sabem que Dionís Bennàssar era un gran pintor; ara, a propòsit d'aquests certàmens internacionals, li deiem oficialment que l'obra que ha vingut desenvolupant al llarg de la seva vida mereix un lloc d'honor entre els homes.

La seva producció artística

La vasta i variada producció de Dionís, que xifrarà en el mil·lenar d'obres, a part d'infinidats de punts, podria ser distribuïda pel seu estudi, salvant les interferències que en tota sistematització existeixen, en tres grans grups marcadament diferenciats: època de formació, època de superació i època de depuració.

L'època de formació, entre 1926 i 1940, abarcaria el temps de les nits fosques de l'ànima en que cerca el camí, de la mà dels acadèmics que no el convencen, de la mà de la seva pròpia observació i de la mà ferm de Cittadini. En aquest període pertanyarien una sèrie d'obres acceptables, que desperten un interès, de tany més be reduït, sobre temes de paisatge i figura; entre ells "Hort dels frares" (1927), "Ca'n Pixa" (1929) i "Mi madre" (1932) tres temes que se poden trobar a l'àlbum de records de

(Cont. a pàg. següent)

I també, generós en extrem, regala de la seva obra original a amics i coneguts, per introduir bellesa en el recinte familiar. Quantes famílies pollencines no compten amb un quadre de Dionís? Ell desitjava que cada pollencí tingués una obra seva; i és per això que s'editaren reproduccions en color d'un bell i expressiu dibuix que va arribar a totes les famílies que ho volgueren. A l'Ajuntament es va oferir a pintar gratuïtament els retrats de tots els Batles que darrerament presidiren el consistori; oferiment que no prosperà per raons polítiques. I l'Ajuntament proporciona de l'Il·lustre Historiador de Pollença Canonge Rotger que, per raons familiars, era de la seva pertinença.

Així de mil maneres, Dionís, atent a qualque petició, generós en el donar, artista quan pinta les seves teles, artista quan modela ceràmica, artista quan esculpeix madera, artista quan orienta per decorar una tenda o un menjador, artista quan transforma el vidre blanc de les finestres en pre-

fensada a ultrança ni esser retirada per les bones. Si entenem per Escola Pollencina de Pintura un moviment pictòric original que naixés en el nostre poble, distint dels altres moviments artístics que en el mateix temps existien a altres llocs, evidentment, com tal moviment no ha existit, no es pot expedir carta de naturalesa a l'Escola de Pollença. El mateix Dionís no admities l'existència de l'Escola i així ho fa constar en el seu preciós àlbum de records. Ara bé, si per Escola Pollencina de Pintura entenem una sèrie de circumstàncies accidentals que unifiquen a un grup de pintors residents en el mateix terme municipal, perquè tracten un mateix temari o intenten aplicar un colorit intens, tal volta poguem concedir que existeix un grup que treballa en una determinada direcció. El que no ofereix dubtes és que un moviment important —el Modernisme—, derivat de la primera guerra mundial, es coneix a Pollença mitjançant la ja, per aquell temps, consagrada personalitat de Anglada Camarassa, i la majoria de pin-

ta; fixau-vos que en aquesta mateixa preocupació està l'arrel de la pintura no figurativa que situa la creació artística en un punt interior a la diferenciació del jo interior i el món exterior. Cézanne accepta solsament el color com únic medi per interpretar el tot en pintura; en aquesta línia es mourà el "faeuisme". Seurat, veient en lo real un simple pretexte per a l'obra artística, es separa de la naturalesa i es reclusa a l'estudi per reinventar la realitat a base de notes recollides. Gauguin tracta d'alliberar-se de tota imposició i realitza una labor de síntesi en el crisol de la seva personalitat amb els èxits dels pintors de tots els temps. Fills espirituals de Gauguin són els Nabies que s'interessen per lo decoratiu a base de deformar figures mitjançant l'arabesc; Toulouse Lautrec recorda a aquests Nabies pel seu estil decoratiu. Degas aporta al grup el seu estudi del moviment dels cossos. I Van Gogh, gran expressionista, deformarà per accentuar la nota que l'interessa destacar. Dins aquestes coordenades es mou Angla-

"LA CAIXA" S'ADHEREIX A AQUEST HOMENATGE

NOTES BIOGRÀFIQUES

(Ve de pàg. anterior)

Dionís.

L'època de superació, en la que l'artista havent trobat el camí dona ja fruits de maduresa, es manifestaria aproximadament des de 1940 amb l'exposició de Maig a Galeries Costa de Palma fins a l'exposició de maig de 1950 en el Cercle de Belles Arts de Ciutat. A aquest període, en el que té present l'obra angladiana, pertanyen la col·lecció d'obres que més admiració despertaren en el públic en general per la seva perfecta composició, per la riquíssima gama de matisos, per la sensibilitat que deixa translluir, per la sumptuositat que presenta la nostra naturalesa. De l'època de superació serien: "Canción de las Águilas" (1945), col·lecció de Catalina Vicenç, "Pino" (1947, col·lecció de Francesca Barceló), "Fondo marino" (1944, col·lecció Martí Torrandell).

I finalment a l'època de depuració, pertanyrien aquelles obres que entre 1950 i 1967, varen ésser realitzades per l'artista desferrant-se de la influència angladiana i afirmant-se extraordinàriament la seva personalitat; aleshores l'estil dels seus quadres es torna inconfundible. En aquest moment pinta "Bodegón" (1961, col·lecció Pep Bennassar), "Danza" (1968, col. Pep Bennassar); "Sueños y nácar" (1963, Museo de Pollença), "La muerte de Nuredduna" (1963, col. Catalina Vicenç), "Un beso en la ribera" (1962, col. Club Pollença), "Autorretrato" (1964, col. Catalina Vicenç), "Pino" (1965, col. Pedro Amengual).

Des d'un altre angle i també per un millor estudi de la producció de Dionís, ens podríem fixar en unes poques teles que, dins l'obra que l'artista de Pollença ens va legar, són com a models arquitectònics o les fites més avançades del seu pinzell va aconseguir en un determinat sentit; voltant d'aquests models pot quedar situat el rest del seu legat:

EL PI. Va ser un dels seus temes preferits. Si Costa i Llobera manifesta a través del seu "Pi de Formentor" l'ideal ascètic, Dionís Bennassar a través dels seus pins manifesta la seva exuberant vitalitat; vitalitat que s'ablana per prendre forces, com el David de Miquel Angel, vitalitat que combat sense tregua ni descans, com el "gegant guerrier". El tema "Pinos de Formentor", tractat ja magistralment per Anglada en 1923, 1924, 1927, suggestió a Dionís des del moment que cull els pinzells i no l'abandona en tota la seva vida; amb el temps, si el pi d'Anglada fou emi-

ment decoratiu i sumptuós, el de Dionís serà sobretot expressiu d'una plenitud d'energies. Recordem, al respecte, obres com: "Paisatge, 1941", presentat a l'exposició Galeries Costa 1946 i destacat pels crítics del moment Sureda, Ripoll i Ferrer. "Pino, 1947" de la col·lecció de Da. Francesca Barceló acollit com una cosa personal pel poble de Pollença a les actes del 25è aniversari de la mort de Costa i Llobera. "Pinos, 1949" de la col·lecció Antoni Bennassar, adquirit recentment pel fill del pintor. "Lladres de llum, 1962" al que el poeta Miquel Bota dedica una de les seves poesies. "Pino", sense data, en el moment d'ésser encertat per un llampec que provoca una explosió de llum, forma part d'una col·lecció de pintures en el Canadà. "Pino, 1965", molt poètic i de factura moderna, de la col·lecció Pep Bennassar. "Pino, 1967", del que es ven una preciosa reproducció. I tota una sèrie més a la col·lecció Catalina Vicenç-Toni Bennassar, bellíssim a part d'un bon número que no tenim localitzats.

FONS MARI. Un altre dels angladians que Dionís a dut a una insospitada altura artística és el dels fons marins. A l'exposició "Fons de la mar" que Galeries Bennassar va oferir l'abril del 79 ho poguerem observar detingudament; no va mancar ni quantitat ni qualitat. En el tema es recreava Dionís perquè es sentia molt lliure per deleitar-nos amb les meravelles d'un món ignot: misterioses coves amb aigües denses, curses de peixets en contrast amb la quietud d'enigmàtiques bèsties, explosió d'alegria quan un raig de llum xoca contra pedres precioses o vegetació aquàtica. Miquel Tota ha dedicat a aquests fons marins tot un llibre de poemes que es va publicar l'any passat amb 13 il·lustracions a color i 9 en blanc i negre; aquestes il·lustracions, seleccionades d'entre els temes de fons marí de Dionís, constitueixen un preciós catàleg de l'obra a que ens referim. Per familiaritzar-nos en el tema, amb el qual Dionís pot col·lejar-se amb els grans de l'art, observem en el llibre de què parlavem: oli de 1963 que, a falta de títol, anomenarem Abstracció, ja que baldament suggereixi el fons de mar no apareixen dins ell elements figuratius. "CANT A LA MARE, 1957" de la col·lecció Josep Bennassar, eminentment decoratiu dels seus motius arabs, "Somnis i nacre, 1963" que va merèixer el premi Llorenç Cerdà de 1963 en el segon Saló d'Estiu de Pintura de Pollença. "Perles Mediterrànies, 1961", i "La Bruta Bèstia, 1967", ens agrada

sobretot per la inquietud que desperten. "Aquarel·la 1960" de la col·lecció Catalina Vicenç s'ha d'observar per comprovar que s'aconsegueix la intensitat d'un oli. I de l'estil de les obres "Cercant Perles, 1963" de Catalina Vicenç o el "Oli, 1961" de Josep Rotger en els que apareix la figura humana capbussant, és la tela "Bany de ninfes", d'aproximadament 1949 molt considerada pel pintor i per Vidal Isern com un quadre que acredita una firma; aquest quadre va ésser dedicat pel pintor a la primera actriu de

tat i expressivitat, d'acord amb el sentir de l'ànima col·lectiva del poble; no es d'estranyar, idò, que Dionís ha estat el pintor més popular, més mimat i més admirat pel poble. Sense cap dubte Dionís amb el seu gran amic i també avançat deixeble angladià Tito Cittadini, ha estat l'interpret més fidedigne del nostre paisatge. Mostres de paisatges rústics els tenim en "Vall d'en March", "Puig Tomir", "Flor d'olivera", "Terra d'àngüles", "Pagesia", "Penyals", exposades totes entre 1945 i 1949. Mostres de paisatge

atenció especial aquells quadres en que apareix la floració dels amatlers, "Amatlers del meu poble" 1947, "Matinal de febrer" 1947, "Cançó de febrer" 1963; sembla com si la natura està tota pendent de l'exposició de les seves flors. Encara molt més ens criden l'atenció els amatlers quan formen una cort d'honor envoltant la sinia que amb el caminar cansat de la mula donen al paisatge la sensació de perfumada d'eternitat; serveixen d'exemple "Sinia i amatlers en flor" 1953 de la col·lecció Josep Bennassar, "Sinia" en una col·lecció de Suïza i "Cant a Pollença". En quan a obres sobre costums i llegendes, molt estimada pels pollencins, destaquem "Cançó de les àguiles" 1945 "Processó de les Àguiles", "Àguiles" 1964, "Nuredduna 1944", "La mort de Nuredduna" 1963 i nombrosos dibuixos magnífics com els que figuren en els distintes programes de la Setmana Santa pollencina o en les seves ja famoses carpetes d'apunts.

RETRAT.— Mereix un apartat especial. Mes que la fisonomia, i es preocupava per ella, Dionís pretenia reflectir un tret psicològic en el retrat i regalar-quasi tots els retrats els va pintar per a regalar a les persones retratades— un quadre que reflectiran la bona feina del pintor. Entre infinitat de retrats recordem amb especial interès: "Mare" 1955, "Pare" 1964, Autoretrats 1944, 1964, 1967, "El meu fill", "La dona del pintor", "Apotecari Jaume", "Metge Llopis", "Metge Calvo", "Margarida E. Rotger", "Antonia Vicenç"... Va fer un interessant estudi de Miquel Bota amb motiu d'haver obtingut el poeta el premi "Ciutat de Barcelona" 1965, i a on més es pot apreciar la tècnica i les pretensions del pintor, en el que fa als retrats, es en "Mn. Costa 1954" (col·lecció Bou) i la blanca capa d'arminy del canònic i el verdor dels pins entonant un himne triomfal al poeta, enmarcan el rostre del poeta que expressa finura i inquietud espiritual.

BODEGONS.— Tampoc podem deixar d'esmentar la seva gran col·lecció de bodegons amb detalls originals, a on una equilibrada composició i un amor franciscà per les coses senzilles es manifesten; recordem "Senalla d'estiu", "Coses de la meua dona", "Present a la dama". I si ens haguessin de decidir per algun determinat tipus de bodegó, segurament escolliríem un motiu floral; "Flores" 1964, destacat pel crític P. Sureda, "Bodegó" 1957 de Josep Bennassar, i "Bodegó que presideix el menjador de Ca'n Dionís".

BALLS TIPICS.— I finalment sobrevalorem les seves especials dances folklòtiques que reuneixen a judici del crític, el sentir d'un poble i la filosofia d'una raça. Presenta unes figures esquematitzades, contorsionan-se violentament, a la vegada que es contorsionen els pins sota els qual es desenvolupa l'escena. Molt personals, a la manera goiesca sense concessions a la galeria, en duresa, pareixen simbolitzar la dansa de la vida en la que participem tots ballant una dansa de alegria o tristesa, de plors o dolors profunds, de goix o plaers sublimats; llàgrimes i rialles, l'etern fons de la tragicomèdia humana. Dins aquest grup es poden observar, "La dansa del Club Pollença", "La dansa", 1958, de Josep Bennassar o "La Dansa" de Catrina Vicenç. Obres d'aquest tipus de gran altura artística, són "Lujuria de costa brava" 1946, "Cridant als faunos" 1945, "La dansa del vent" 1946 i "Els Pollencins" 1965.

Amb aquestes obres Dionís Bennassar no tan sols es un pintor conegut a la nostra comarca, sino a altres latituds, ja que durant aquets anys de turisme ha venut a gent procedents de France, Italia, Suïza, Anglaterra, Suecia, Rússia, Canadà, Estats Units, America del Sur, Australia... La seva fama, ido, ha traspassat les nostres fronteres i on es vulgui ha arribat la seva obra ha estat acollida amb admiració i respecte. No podia passar d'altre manera, perquè Dionís mitjançant la seva observació personal i la seva documentació gràfica—record que estudiava uns llibrets amb abundants il·lustracions en colors sobre els darrers "ismes"— estava molt documentat en pintura, per això va poder, a voluntariament, deformar la figura per expressar millor el seu sentiment com feia Van Gogh, afegir a un paisatge un element que no existia al natural perquè l'equilibri de la composició ho exigia, com feia Seurat, transformar els colors de les coses perquè la primera massa colorística del quadre li demanava uns determinats acords cromàtics, com feia Zezanne, prescindir de tota qüestió objectiva per expressar-se amb una abstracció i proclamar la llibertat que en Guaguin desitjava, o tramutar les claritats de les coses quan dogmatiza l'arabesc com a primer element. Vet aquí, mitjançant unes puntualitzacions a l'acord municipal els mèrits més destacats d'en Dionís Bennassar per ésser mereixedor de poble de Pollença d'una estima singular i ésser considerat un dels grans de la nostra història.

Ramón Rebassa Ensenyat

aquella revista musical que interpretant "Viena es así" i "Luces de Viena" va triomfar en tot Europa.

EL PAISATGE DE POLLENÇA.— El tractar el nostre paisatge, rústic, urbà o d'altre natura amb les nostres tradicions i fantasies, Dionís es converteix amb un intèrpret excepcional; és aleshores el pintor de Pollença que ens parla d'algo molt emotiu i molt personal, amb una intimitat única. Dionís capta el paisatge amb els seus trets essencials i ens ho torna transfigurant—també la baixa natura, té son moment de Tabor—mitjançant la seva sensibili-

urbà les podem trobar en "Carreró de pau", "Font del Gall", "Plaça de Pollença", "Carretera baix la pluja", "Cançó del diumenge", "Mercat". També donades a conèixer per aquelles mateixes dates, i "Neu" de 1956. Mostres de marines, per les que va rebre efusius elogis degut a la seva serenitat, intimitat i opulència, son: "Cala Verde", "Cala Clara", "Refugi de tritons", "Tritons en calma", "Titans en calma", "Racó del vell-mari", "La barca del meu fill", "Canten i dormen", "Aires de temporal", "La barenada", "Costa Brava", "Castell del Rei", totes dels anys quaranta. Merèixen una

PARLA DIONIS

Dionis Bennassar, en període de plenitud

Dionisio Bennassar, en su acogedor estudio, nos recibe con la amable sencillez que le caracteriza. Una rápida ojeada a nuestro alrededor, aún cuando no entendemos en técnicas de pintura y juzgamos de arte por el más elemental sentido de belleza, hace que nos afirmemos en la creencia de que Dionis está en su etapa de plenitud. E iniciamos, sin preámbulos de ninguna clase —que es tarjan fuera de lugar—, el interrogatorio.

—¿Satisfecho de nuestra obra, Maestro? ¿Habéis logrado reflejar, en el lienzo, lo que realmente sentís y queréis dar a conocer?

—Es difícil dar forma en un cuadro, a todo lo que uno siente y quisiera reflejar, porque ello para mí supone dar a conocer, junto con el paisaje, con la figura, todo un complejo estado de ánimo, todo un "interior" del pintor; y concretar lo abstracto ha sido siempre cosa nada fácil. De ahí que, cuando contemplo un cuadro mío, lo miro con capacidad de perfección; veo un lago que pudiera estar mejor. Naturalmente hay cuadros que, una vez realizados, dicen poco menos de lo que el artista quiso decir y de ellos, por haberse acercado a una meta ideal, tiene el pintor, para toda su vida, un feliz recuerdo.

—¿Cuáles son vuestras obras predilectas?

Hecha la pregunta, Dionis saca un álbum de recuerdos —fotografías familiares, estudios y dibujos varios realizados algunos hace muchos años, programas de exposiciones, críticas y fotografías de sus principales cuadros, notas de puño y letra sobre interesantísimas cuestiones... de valor incalculable, al que miramos con veneración pensando que a él tendrá que acudir cuantos quieran sabe de la

vida de Dionís y de todo su proceso de perfeccionamiento en el arte.

Y contesta a la pregunta:

—"Cançó pollensina", sobre un bello motivo de Pollença; de costa brava, uno de mis temas predilectos, "Cala Verde" en posesión del Director General de la fábrica de Moneda y Timbre, "Refugio de Tritones", "Lujuria de Costa Brava", "Tritones en calma", "Recó del vell mari", "Lo pi de Formentor".

Interrumpimos la serie de sugestivos títulos, para decirle que "Lo pi de Formentor" es probablemente la obra que más admiran los pollensines.

—No me extraña teniendo en cuenta el profundo respeto que tienen para con el Poeta y sus cosas: mi primo, da idea del árbol que cantara Costa; aunque si tuviera que repetirlo reflejaría aún con más brutalidad aquella expresión de fuerza que le da arrestos para defenderse y luchar "contra les ventades". Tengo en mi imaginación otra obra de este estilo: un pino que refleje toda la virilidad y bravura del "gegant guerrer", que se recree y goce con el mismo rayo...

—¿Alguna otra obra en proyecto?

—Un retrato de Mn. Costa y Llobera para don Juan Bou.

—Me gusta recordar —si me gusta recordar— las obras "Almendros de mi pueblo", "Les àguiles", de todos conocida, "La barca de mi hijo", motivo sentimental, "Baño de ninfas", en posesión de la primera actriz lírica de "Viena es así" y "Luces de Viena", "Reflejos"... También me agradan los dibujos en color sobre escenas plélicas de vida y aquellos en que doy forma a una poesía, leyenda,... algo así como los que

figuraban en la reciente exposición bibliográfica de Ca'n Costa.

—Decidme, ¿creéis en la influencia del paisaje sobre la psicología del individuo?

—Sí, indiscutiblemente.

—¿En qué forma creéis que el paisaje de Pollensa influye en el pollensín?

—Para mí el pollensín tiene tres cualidades de importancia capital: personalidad, gran sensibilidad para captar lo bello y un aire, no sé si decir, indefinido o indefinible. La acusada personalidad la atribuyo al aislamiento de nuestro pueblo, encerrado entre mar y monte. Esa gran sensibilidad para apreciar la belleza, al contacto continuo con sus árboles y montañas, dos elementos esenciales de Pollensa como cosa estética; gracias a esa sen-

sibilidad el pueblo, en general, juzga bien las obras de arte, aunque no sepa decir porque son o no bellas. Y el aire indefinido o indefinible lo atribuyo a que no son definidas las cúspides de nuestras montañas y no pueden precisarse los contornos y alturas de nuestros árboles.

—Al hablar de un aire indefinido o indefinible me refiero a que las expresiones de los pollensines tienen un algo de misterio, de embrujo. No podemos saber, por sus rasgos fisonómicos lo que piensa, en un momento determinado, la mayoría de nuestros paisanos. Observa una mujer que vaya por agua, —supondrás que va por agua, porque lleva su cántaro y se dirige a la fuente—, fíjate en la expresión

de su rostro, en el aire de su caminar y en sus gestos todos: pensarás que probablemente no es su móvil principal, aquel que te pareció a primera vista. Es algo indefinido e indefinible, como nuestras montañas y nuestros árboles.

—¿Algunas sugerencias a los noveles pintores pollensines?

—Yo les aconsejaría que cuidaran principalmente del dibujo psicológico, que hicieran estudios y, perdiendo tiempo, lo ganarían y, sobre todo, que al captar un objeto nos lo devolvieran elaborado con algo de su propio ser. Muchos de ellos creen que es fácil pintar en Pollensa; se equivocan. Puede que sea fácil retratar; pero dar a conocer esos paisajes y figuras indefinidas, a que me refería antes, es tarea difícil, porque lo indefinido, en la parte indefinible, tiene un algo más que no coge la Kodak o el pintor-retratista. Y en ese "algo más" está realmente el valor.

—El artista no debe copiar, debe improvisar, guiado por una técnica —desde mi punto de vista personal— sugerencias de la misma para sus creaciones. Sé que acabo de contradecir ideas de los surrealistas, que dan la máxima importancia al primer impulso del subconsciente; con todo, tengo mi manera personal de pensar y, aunque reconozco la importancia del primer impulso —inspiración—, creo que ese primer impulso debe ser ordenado y clasificado por la técnica. De ahí que no pueda menos de sugerir a los noveles pintores que estudien y asimilen, por cuantos medios estén a su alcance, el camino técnico del arte.

—Recordamos haberos oído decir que lleváis entre manos un método propio de dibujo y os han replicado lo publicáis, ¿qué hay de

cierto?

—Me han pedido publicar un método de dibujo —teoría y práctica— para orientar a las generaciones jóvenes. He pensado en ello y un día lo daré a la imprenta. Comprenderá desde el primer rasgo indeciso hasta el complicado dibujo, con color y todo, en lo que respecta a la parte práctica; y en la teoría, una serie de consejos míos y de otros autores que la experiencia me ha presentado como buenos. Si con él puedo contribuir a la prosperidad de la industria de mi pueblo —pues la industria que no acepta hoy día conjuntamente la ingeniería y la estética, puede considerarse fracasada— me daré por satisfecho.

—¿Y pudiere adaptarse este método a las escuelas?

—Siempre que el escolar piense, no veo inconveniente. Claro que autoridades en la materia tendrían que adaptarlo a las exigencias de la moderna Pedagogía.

—Aunque es un placer hablar con vos, consideramos suficiente, por esta vez, lo que para Pollensa nos habéis revelado, no podemos abusar de vuestra generosidad. Agradecidísimo. Permittedme, antes de despedirnos, os diga, como os dijera un día don Juan Estelrich, "podeis estar satisfecho de haber contribuido y dado impulso a una nueva época de pintar en Mallorca", preparando, tal vez la eclosión del genio mallorquín.

Conocidos sus pensamientos y sus ansias más profundas, no puede extrañarnos lo más mínimo el triunfo de Dionís; es cosa lógica. Sabe analizar los objetos, captar lo bello, elaborar lo captado en su interior y devolvernoslo con un sello personal característico, superando en belleza al objeto real que le inspiró.

Hylas

Dionis Bennassar i la pintura abstracta

Ocupa la sala d'exposicions del Cercle de Arte i Cultura, l'artista pollencí, Dionis Bennassar. Les seves obres han aconseguit aixecar la polèmica. Agradaran o no agradaran, però ningú posa en dubta la seva valua i personalitat. I això, per a un pintor és molt important.

—Com s'aprecia el valor d'un cuadro?

—Per la qualitat dels factors que deu guardar una OBRA D'ART.

—Quins són aquests factors?

—Técnica, composició, misteri, idea...

—Què és en pintura valor?

—Aquesta és una pregunta que el pintor, en lloc de contestar en públic, deu fer-se a sí mateix.

—Perquè?

—Perquè si tots els que agafam un pinzell ens la formulam, automàticament ens posariem en el bon camí per a desenvolupar una obra d'art.

—Com diferenciar una obra bona d'una dolenta?

—La valoració d'una Obra d'Art queda de manifest quan l'espectador pot apreciar una distinció en ella que sobresurti

damunt les demés, sigui el que sigui l'objecte expressat.

—Que du en sí l'Obra bona?

—Distinció, força, pulcritud i deixa un viu record al que la contempla.

—El que la contempla, està sempre en condicions de captar el sentiment de l'artista?

—Picasso deia que no fa falta que el públic entengui d'art.

—I vostè què diu?

—Ho crec injust. L'artista mai ha de viure pel que opinen els altres, però si la gent s'ha de superar per a comprendre als grans artistes.

—Què ha de fer la gent per a superar-se?

—Demandar. No sé qui va dir que demanar també es sebre.

—Què t'estimes més l'oli o l'aquarella?

—L'oli.

—Perquè abunden a la seva exposició les aquarelles?

—Per falta de temps en prepararia. Vaig tenir que agafar lo primer que tenia.

—A on es troba millor, davant les teles grosses o petites?

—Davant les grosses.

—En canvi aquí son més be petites.

—Es degut a les condicions de la sala. Si qualche dia tornàs a Inca, demanaria se me permetés exposar en el Saló. Tots hi sortiríem guanyant.

—Tenen les seves teles tendència a la pintura abstracta?

—Sí.

—Amb quina mesura?

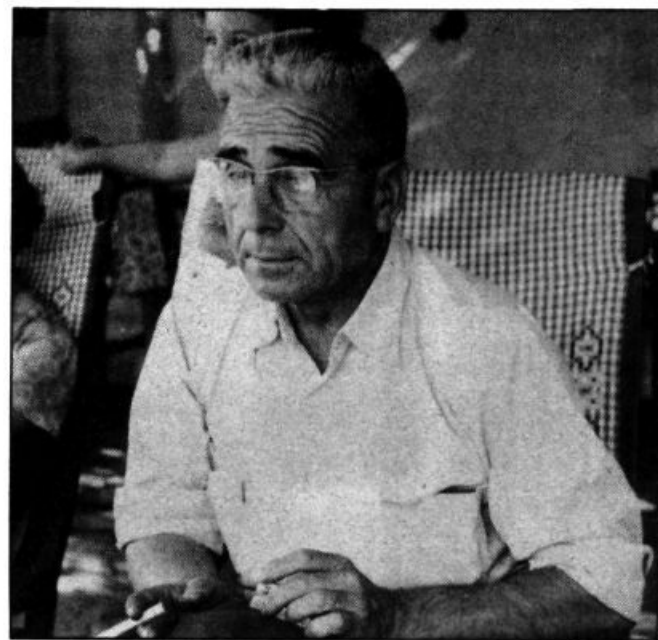
—En un quaranta o cinquanta per cent.

—Ho considera la mesura adequada?

—Crec que no m'es possible prescindir per complet de la matèria.

—Correspon la pintura abstracta a un període de transició?

—De cap manera, és algo definitiu.

—Quan s'arribi al cent per cent d'art abstracte, què s'haurà aconseguit?

—La màxima perfecció.

—Com sirà una obra de tals característiques?

—Ho puc explicar en teoria. Francament no es pot concretar.

—¿Es clar, com concretar si és abstracta?!

Payeras

Aquesta entrevista fou publicada al periòdic CIUDAD d'Inca el 23 de novembre 1957.

"Per a mi es més fàcil la figura que el paisatge"

Llegim las següents declaracions a una entrevista realitzada per Josep Sastre el 16 de setembre de 1951.

—En que trobes més dificultats en l'interpretació de la figura o del paisatge?

—Per a mi es més fàcil la figura, mal-

grat la diversitat d'opinions sobre aquest particular, per trobar major dificultat en captar el "psiquisom" i arribar a una completa penetració partint de la base de que pintar es expressar idees resulta molt més fàcil estudiar a fons, psicològicament una persona que una olivera.

Dionís: groc: verd: vermell: ...arrel

per Joan Bennassar

Resultant de semblances amb el cognom de Dionís, a més, ésser del mateix poble i, digam-ho així—, tenir el mateix ofici, m'ha duit, amb l'improvisació dels moments espontanis i breus, ha parlar d'ell: L'home que no he conegut i l'obre que molt tardament he apreciat.

Davant anteriors imprecisions, l'escrit que no vol el perdó de la paraula fugaç. La veu, —obra-home— sentida amb grans esquematismes primer i grans complexitats després, obliga a plantatjar aquesta recordança a tres moments diferents, la visió juvenil, l'obra i el després de l'obra.

DESCONEIXEMENT DE L'HOME

A l'home le vist assegut al Juma i el record pel cotxe que condueix, quan condueix, el fill. La cara: L'autorretrat, els nombrosos autorretrats.

No el coneixia, però de jove se jutja tot fent un bolic, no separam ous i caragols. Mirava si, una cultura enrevoltant "lo pi", el folklore amb paraules d'art i joventut i l'home a primera vista pintava pins. Els joves però, ballavem Twist a l'Iru i gozavem d'altres oferiments no propiament pollensins, però vius i, no tant nostres. El nostre semblava mort. Tirarem molts papers que ara ens fan falta.

Reconec grans imprecisions en l'anteriorment esmentat, dos motius però fan que el mantingui, un Llorenç Villalonga — gran es-

criptor i psicòleg— meditant amb l'ambient cultural arriba a escriure a "Mort de Dama", "A Pollença —i això és simbòlic— un llamp acaba de destruir el romàntic pi que va immortalitzar un poeta gloriós" i també, referint-se al caràcter mallorquí i l'alenar jove de Gabriel Alomar, "Els veïns han acabat per reconèixer-li el talent, sempre que no el mostri a Mallorca. Més fàcil que odiar es transigir. I ells volen, sobretot, dormir la sesta". L'altre, les grans arrels culturals d'aquest poble i el manteniment pens, erròniament. La cultu-

ra només l'enteng viva, les arrels — que són coneixement per aixecar un demà millor que l'avui — no es poden oferir com avui.

Veix els joves pintors d'avui i aquí fent camins per altres indrets, amb perspectives més amplies i també, amb voluntat de retrobar arrels nostres amb nova vida. I Dionís i la seva obra n'és una. Els continuadors... "un altre cançó".

Els primers contactes veritables amb l'obra els vaig tindre convençut ja de la seva deseixida —mig poble tenia quadres regalats— i també, que abordava tot aquel

que li pogues parlar de lo nou. Llavors vaig mirarles amb ulls nous per una obra viva —és l'única manera de mirar—, participant-hi.

RETROBAMENT DE L'OBRA

La característica més general quan se parla de l'obra d'art es que només podem dir coses contradictòries. També, que el llenguatge artístic no és natural, no s'hi neix, és resultat d'una cultura, de molts de canvis, tentatives i correccions.

He sentit comentaris que Tito —l'estranger cult amb

vocació pollensina de mirada penetrant i matemàtica— deia del jove pintor Dionís: "No se n'adona del bé que pinta". Corrian els temps que junts freqüentem les sortides als camps amb Bestar, Seguí, Roch... de fons la figura d'Anglada. Els crítics els anomenaven escola pollensina. Quadres simples —pens amb el Dionís de després— i sensibles. Molts diuen "el millor temps de Dionís". Son esquematismes no valorar l'obra en tota la seva complexitat, inclinam-nos per temps determinats —normalment els passats—. Estúpides gelosies.

Les veritables innovacions artístiques se donen a les madureses dels artistes després d'haver apres i romput amb les formes i els mestres dels seus temps. I ell fou un deixeble avançat a més de pollensí —la Pollença dels amors i desamors, dels llums i els odis, de les calmes i les guerres— li calia només mirar-se per pintar-la. Les imatges es veuen ja en vida nova, els pins deixen d'ésser romàntics, la pinzellada com a actitud, el color un crit. La naturalesa es ja vehicle per, interrogar-se projectant-se, reconesquen en el món la figura del seu propi drama.

Com tot autèntic creador, movent-se vers la realitat exterior, la creació de l'obra plàstica i la realitat interior s'opera la ruptura, pens més a l'estructura del quadre i el color que a la temàtica. Però canviant formes canvian continguts. La composició és ja un camp obert per a desplegar sen-

timents impetuosos, audaçs, impulsius, plens de tensions internes com la pròpia vida real i canviant, característic de les civilitzacions nomades de cazadors, enfrontat-lo a las maneres pròpies dels pobles sedentaris de pagesos que simplifiquen, ordenen i acotan l'espai. El gest es una projecció cap a l'infinitat a la manera de Van Gogh, Pollock, Kooning... El color cerca el seu complementari exigent les intensitats: vermell-verd, violeta-groc... Una pintura expressionista amb tots els Yos voluntaris i els No-Yos rebelant-se.

RETROBAMENT DE L'HOME

Reconciliat ja amb l'obra, amb més fites per a recolzar un criteri de l'home —que ferit al braç del menjar en fa fidel servent la pampana— amargament desesperat i viu, sense creuerer interessat amb el progrés, amb l'avanç pictòric i no trobant la pau ni a l'estudi. Desemganyat dels crítics i capalletes. Dels nous camins de comercialització pictòrica. Universal, l'universalitat que dona l'egoisme del jo propi. In en certa manera, destruint el que estimava.

El sent, valent i madur com els pins. Covard, exultat al poble, empresonat a l'estudi. Forjador de bel·lezes que espantàn.

Estim aquesta gran complexitat qu'ens ha legat l'obre mes fresca, sentida i humana realitzada per un pintor pollensí.

Jordi Verdura, l'home que salvà a Dionís quan caigué ferit a Africa

Resultant de semblances amb el cognom de Dionís, a més, ésser del mateix poble i, digam-ho així—, tenir el mateix ofici, m'ha duit, amb la improvisació dels moments espontanis i breus, a parlar d'ell: L'home que no he conegut i l'obre que molt tardament he apreciat.

Davant anteriors imprecisions, l'escrit que no vol el perdó de la paraula fugaç. La veu —obra-home— sentida amb grans esquematismes primer i grans complexitats després, obliga a plantejar aquesta recordança a tres moments diferents, la visió juvenil, l'obra i el després de l'obra.

DESCONEIXEMENT DE L'HOME

A l'home l'he vist assegut al Juma i el record pel cotxe que condueix, quan condueix, el fill. La cara: L'autorretrat, els nombrosos autorretrats.

No el coneixia, però de jove se jutja tot fent un bolic, no separam ous i caragols. Mirava si, una cultura enrevoltant "Lo pi", el folklore amb paraules d'art i joventut i l'home a primera

vista pintava pins. Els joves però, ballavem Twist a l'Iru i gaudiem d'altres oferiments no propiament pollencins, però vius i, no tant nostres. El nostre semblava mort. Tirarem molts papers que ara ens fan falta.

Es ja prou conegut que en Dionís pintava amb la ma esquerra, degut a la farida de la guerra d'Àfrica. Aquest bocí de la seva vida, conegut en part pel testimoni dels seus familiars, per les notes autobiogràfiques i pel testimoni dels seus companys de guerra, ens confirmen que fou una fita important en la seva evolució psíquica i física posterior.

Hem pogut localitzar a l'home que visqué a prop del nostre amic en aquells moments decisius; en Jordi Verdura que viu a Sa Pobra ens conta l'aventura.

Estavem plegats en el Batalló núm. 62 d'Infanteria d'Inca; juntament amb un centenar de soldats ens enviaren a la guerra del Marroc. Foren unes experiències molt difícils.

—Com era el seu caràcter?

—Era una persona senzilla, molt bon amic i no gaire

xerrador.

—Sabem que abans d'anar al servei militar, es guanyava la vida així com podia, com per exemple fent de porquer a Ternelles a les hores ja era aficionat a fer dibuixos i li començava l'afició a la pintura, casi d'una manera intuïtiva. Es per això que li vaig demanar

si a Àfrica tenia afició a pintar.

—Allà no pintava mai, crec que encara no s'havia interessat per la pintura; després he sabut que ha arribat a ésser un gran pintor.

—Com el feriren?

—Un grup del nostre batalló ens enviaren a posi-

cions avançades per a construir petites fortificacions anomenades "blocados" (eren unes parets fetes en sacs d'arena i en mig hi construïen una tenda). El primer vespre tenguérem molt de foc enemic, anavem aguantant però ens semblava que no en sortíem. En Dionís rebé un tir a prop de

la clavícula dreta, li sortia un roi de rang que arribava enfora; el me vaig carregar a l'esquena i varem poder anar fins a la zona d'artilleria que l'hospitalitzaren. No m'explic encara com en sortíem vius.

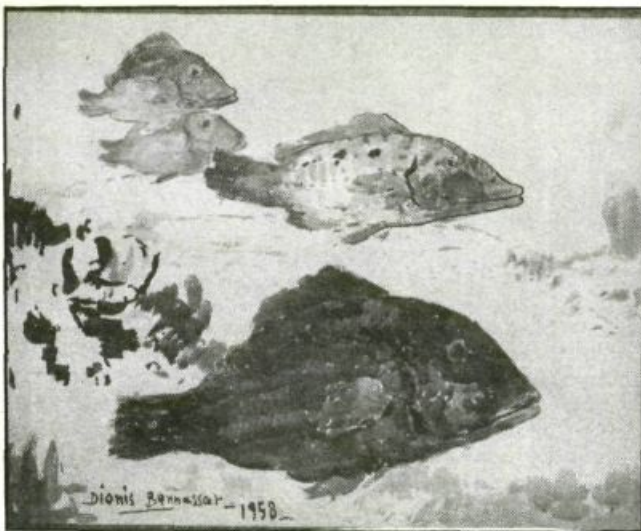
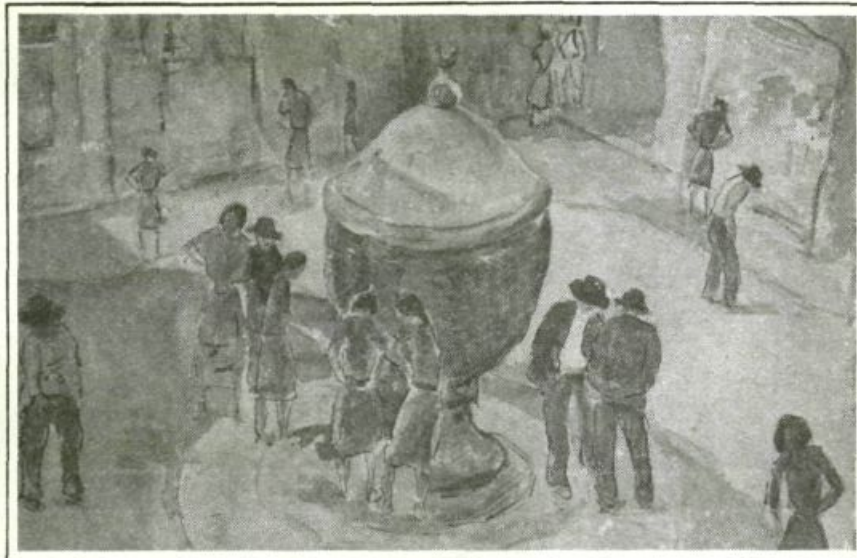
La seva intenció de seguir la carrera militar, segurament com una de les poques opcions econòmiques del seu temps, reflexada en un dels seus escrits autobiogràfics, "després de Àfrica, tingué el firme propòsit de passar a la aviació militar" i confirmada per en Jordi: "quan anarem a Àfrica ell era cabo i estudiava per a seguir pujant de categoria". Si be això pareix cert, no ho és manco que en notes posteriors del mateix Dionís quedàs prou clara la seva frustració, es desenganà de moltes coses i de moltes persones i es replantejà, al tornar, la seva tàctica davant aquest món que el rodejava. En Dionís desitjava un món millor, arribant-ho a aconseguir a l'espai de les seves teles i dins l'esperit dels que les saben contemplar.

Tomeu Payeras Cifre

DIBUIXOS

AQUAREL·LES

ESCULPTURES

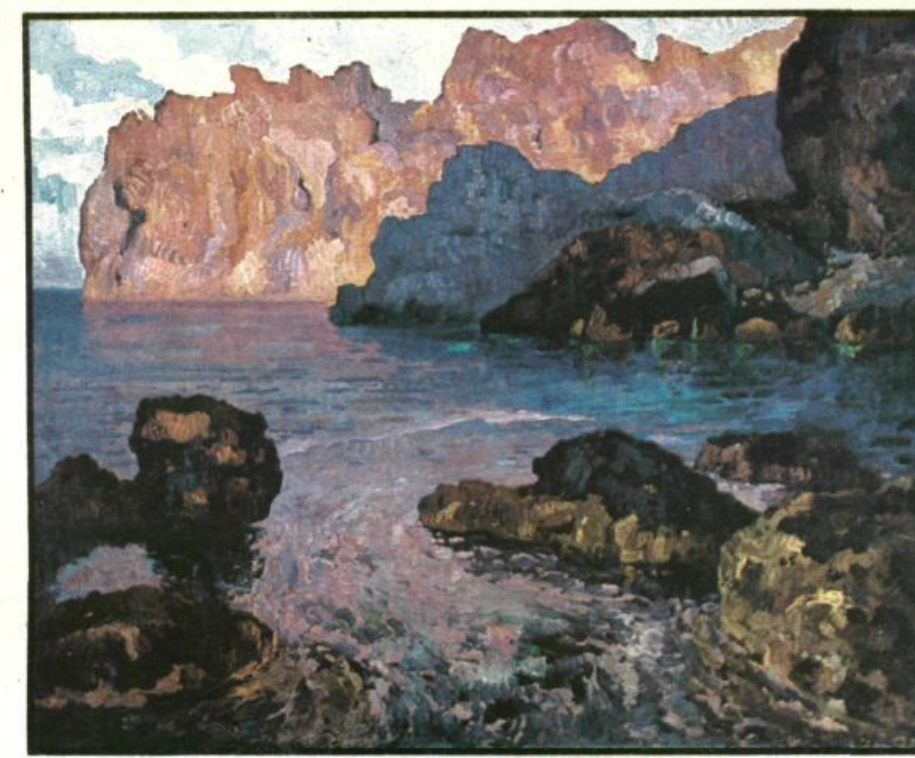

"Entre dues llums". Oli sobre post. 74 per 61 cm. 1944

"Flors" 1957. Oli sobre post.: 81 per 60 cm.

"El Cavall Bernat". 1947. Oli sobre tela. 73 per 60 cm.

"La Sinia". 1953. Oli sobre tela. 90 per 81 cm.

BODEGONS

La problemàtica de la composició, l'equilibri de formes, totes les dificultats d'una natura morta era afrontat i resolt per Dionís d'una forma magistral, mescla d'intuïció i d'esforç.

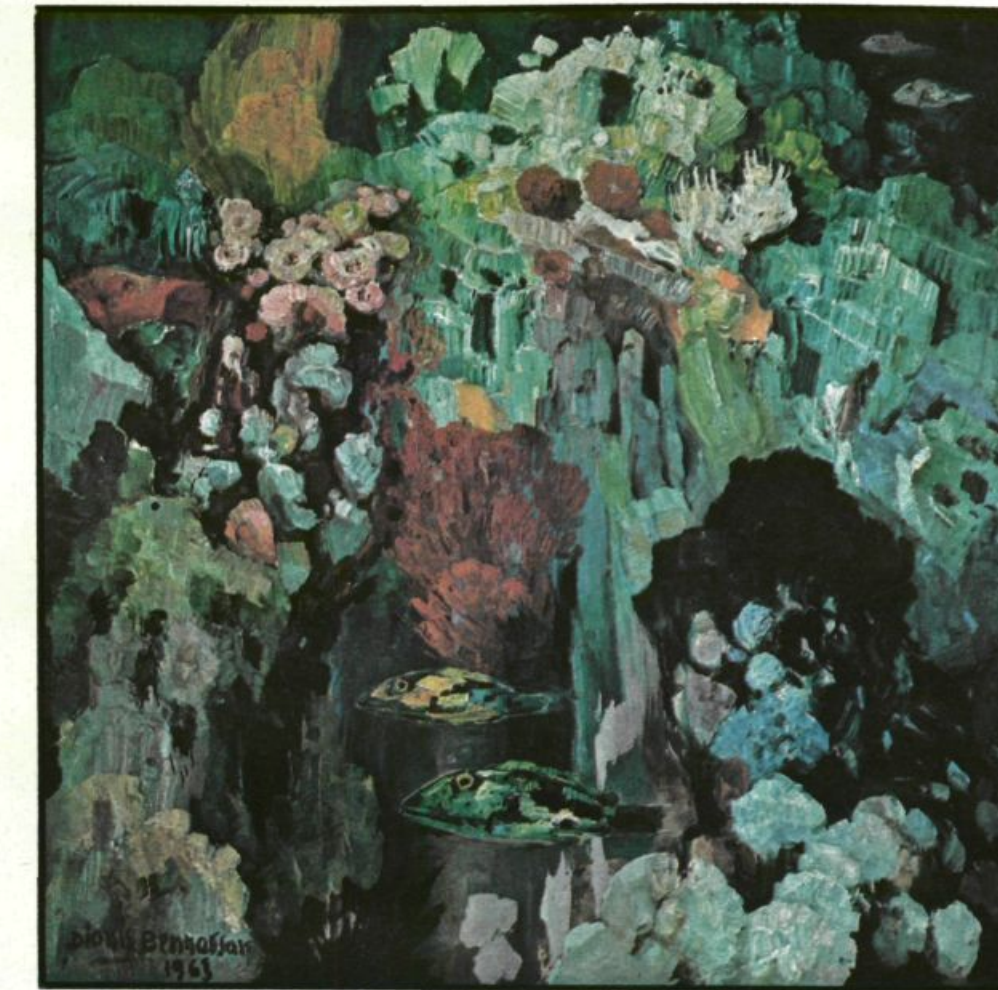
"Perlas y nacre". 1963. Museu de Pollença. Oli sobre tela. 120 per 120 cm.

PAISATGES

Les montanyes son les mateixes que veim encara, les valls i els amaters també, però res d'això s'assembla, a lo que noïtros veim quan està dins una obra d'en Dionís. La seva potent retina i sensibilitat capten, multipliquen, ordenen i armonitzen tot aquest torrent de formes, colors, i llum que quan una vegada que el seu esperit ho ha assimilat, ens regala als nostres ulls una magnífica simfonia que com a notes musicals ens recrea l'esperit. No podem confondre a Dionís amb aquells pintors, que quan pinten una montanya tan sols pinten una montanya.

FIGURES

Com digué el mateix Mestre: "Per a mi es més fàcil la figura que el paisatge, quan es coneix bé a una persona es pot traslladar a la tela la seva psicologia. Una figura te dos ulls, un paisatge a mils". En els retrats, es comportava com els grans mestres. Les figures femenines abundants a les seves obres, mostren una gran varietat en quan al tractament. Unes amb tons suaus, colors ben entonats, es el Dionís romàntic, altres més vius de colors, més contrastats, colors tallats, és en Dionís sensual, exigent, que no perdona res al model. Els seus retrats i figures poden anar des de una interpretació idealista del model, fins a una crítica i censura.

FONS MARINS

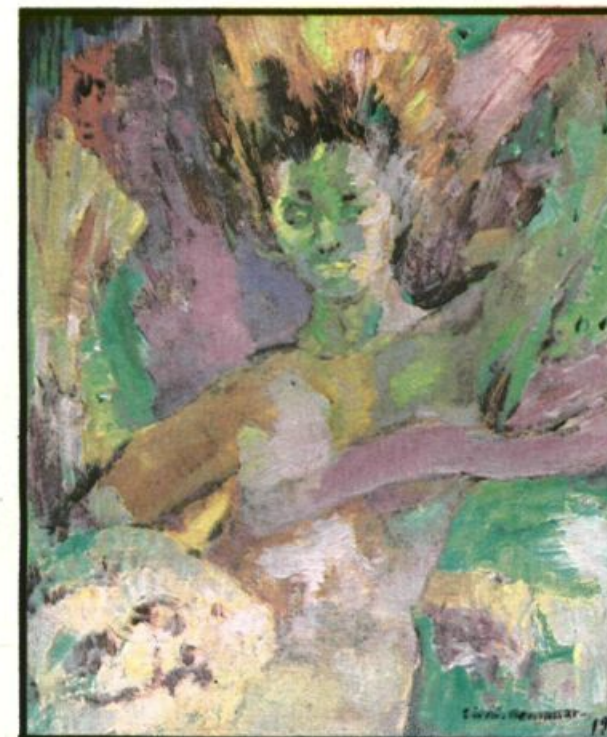
Els fons marins d'en Dionís son un pretexte d'alliberament de la seva imaginació i fantasia, es un tema ideal per a fogir de les formes preestablertes, introduir elements mitològics i de legends. Es aquí, a on la pintura és un element plàstic, sensual i de més avançada tendència a la composició abstracta.

"Hoy pago yo" 1960. Aquarel·la. 81 per 65 cm.

TEMES POPULAR

Els temes dels seus dibuixos, olis, acuarel·les, etc. ho confirman: era un home profundament arrelat a la seva terra i a les tradicions. Sense ésser tradicionalista, era un fidel reflexa de tot quan el rodejava, vivia físicament inmers dins una societat i uns personatges els quals observava, analitzava i captava psicològicament. Aquets personatges de cafè, de la plaça, o el pescador arreglant xerxes, no eren per ell simples masses que havia que reproduir, eren sers molt estimats de la seva societat, i en la màxima dignitat els reproduïa.

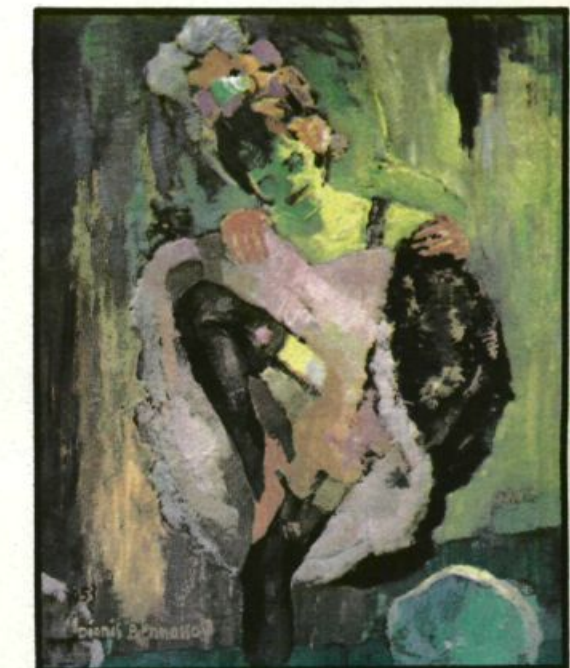
"Els moros". 1939. Oli sobre tela. 128 per 98 cm.

"Dona d'aigua". Oli sobre cartó. 1966. 55 per 46 cm.

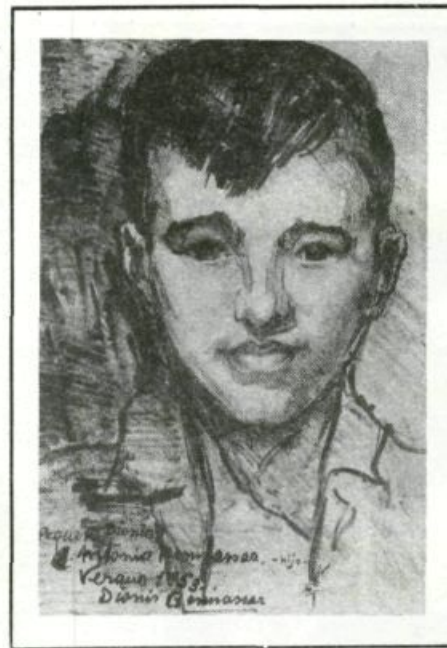
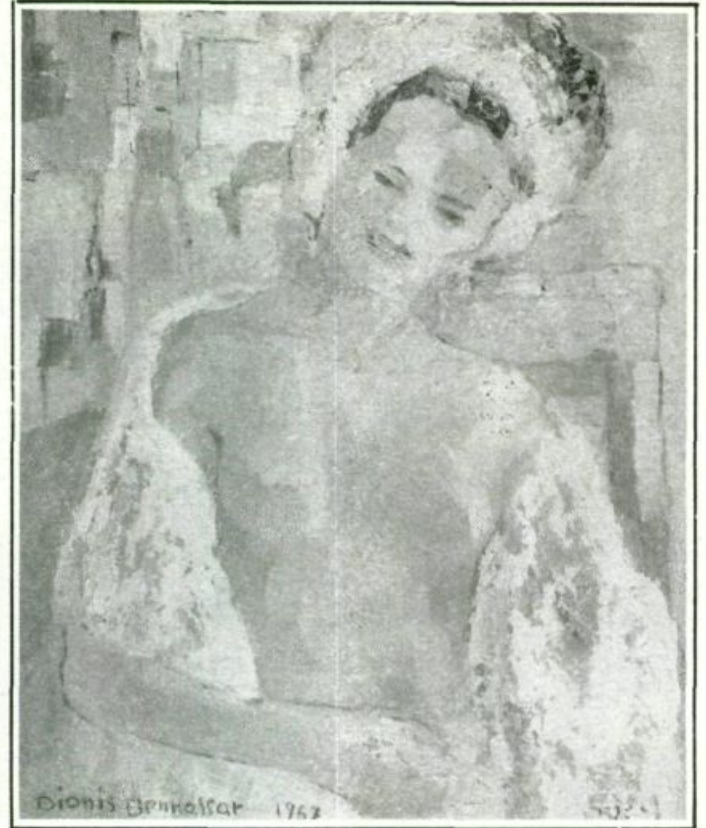
"Les al·lotes del can-can". 1951. Oli sobre cartó. 81 per 65 cm.

"Les al·lotes del can-can". 1953. Oli sobre cartó. 81 per 65 cm.

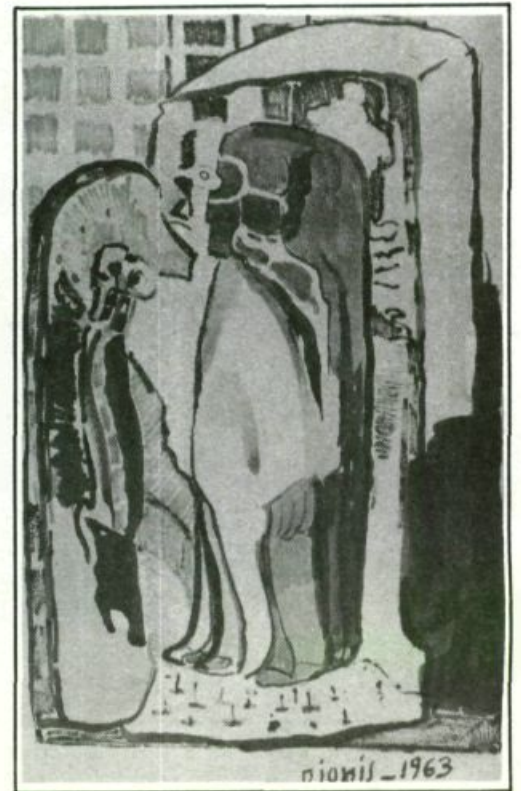

RETRATS

EL DIONIS INEDIT

Es el Dionís desconegut per a molts que pensen que només sabia pintar pins. Es l'artista. Es el seu darrer caminar cap al alliberament de les formes, es una evolució lenta que comença ja a partir dels anys cinquanta fins que ens va deixar. Cap a on anava? Lluny de quedar varat —com molts d'artistes amb els primers florers— s'enfila lliura pel brancatge de la seva imaginació,

LA MAGIA DELS COLORS

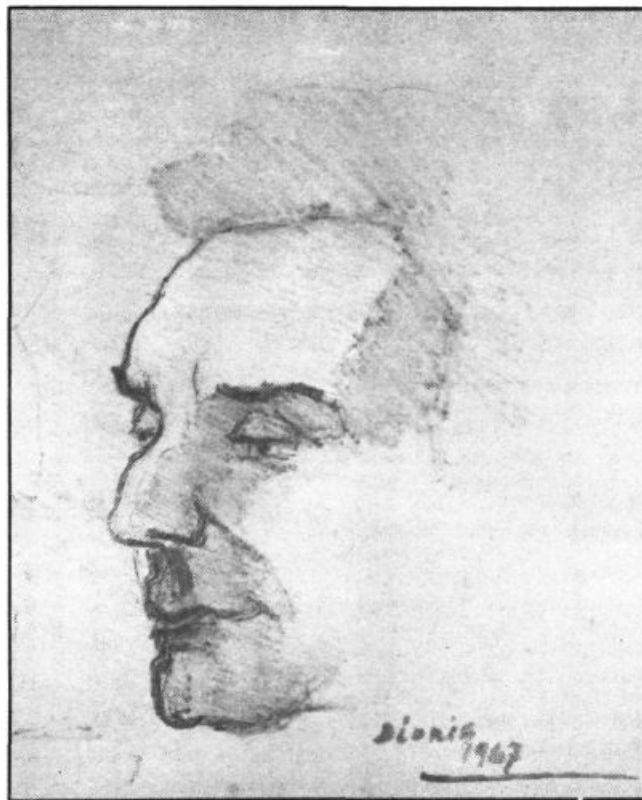
per Miquel Bota Totxo

Sense dubte que l'art s'ha fet història a través de les manifestacions dels sentiments dels homes. Perquè els homes, bé amb la gracilitat de la línia, amb la pinzellada lluminosa, amb l'harmonia dels colors, amb la sonoritat de la música, amb el missatge poètic o amb el cisell esculpidor, han fet realitat una impressió, un pensament, una visió del món en evolució. I tot el que és realitat esdevé història.

Seguidor d'Anglada Camarasa i de Tito Cittadini, s'ha suposat que Dionís Bennassar ha reflectit qualque influència. He pensat que, per a considerar el vertader sentit d'una influència, hauríem d'empresonar l'obra del nostre pintor dins un quadrilàter o dins les parets d'un rectangle d'idees i pensaments estranys. I aquí és on podem descobrir la rebel·lia de l'ànima d'artista de Dionís Bennassar, que sempre ha volgut volar lliure, sense lligaments ni llast. Per tant, cal puntualitzar que,

"Granant idees humanes
en evolució constant,
l'art ha esdevingut història
amb arrels universals"

Basicament i sense dubte, la pintura d'En Dionís té un aire personalíssim, un estil amarat dins els propis sentiments que maduraren la seva vida. Ell sempre tingué prou força, prou fonament, prou iniciativa, prou matèria artística, prou valentia illenca per no caure ni haver-se de retre a la necessitat de manllevar idees arribades d'altres països o terres llunyanes que, en últim terme, l'haurien perjudicat. Tota l'òrbita pictòrica de Dionís Bennassar assenyala una trajectòria de llum de geni i seny de mestre.

Realment, allò que predomina en tota l'obra d'En Dionís Bennassar, a més a més de la tècnica i la ductilitat o energia de la línia, és l'exuberància de la llum, la màgia dels colors, que es fan orgia als ulls. Perquè són nombrosos els quadres d'En Dionís, tant els que exalcen els fons de la mar com els que pregonen la plenitud magnífica del nostre paisatge,

que són una vertadera explosió de llum. Explosió de llum que produeix un impacte sorprenent, una atracció potencial que arrela profundament.

Tito Cittadini en féu una definició ben encertada del nostre benvolgut pintor. Aquesta: "Dionís Bennassar és un producte genuí de Pollença. Començà a pintar, quasi bé, com un furtiu, amb una ànsia pudorosa que ja revelava aqueixa desproporció que el vertader artista comprova, diàriament, entre el que és realitzable i allò que és somni. Treballa, dia a dia, en alternatives de plenitud i descorajament, però sempre amb aqueixa força testarruda que empeny als predestinats. El seu art és qualque cosa més que retòrica; és sensibilitat, palpitàció, bellesa, en el sentit més aristocràtic de la paraula..."

Així pensava Tito Cittadini, aquell home també extraordinari que declarà que tota la seva pintura havia sortit de Pollença i que, amb amor creixent, pregonà Pollença fins allà on pogué arribar la seva veu.

Ara bé, Dionís Bennassar, ja amb arrels fonamentals, amb petjada segura en els camins de l'art, seguí la seva pròpia singladura pictòrica, convençut de la seva vena i força creadora; comptant amb l'amistat dels pintors que compartiren anyades i pensaments.

Dionís Bennassar, amb la seva màgia, cospà l'harmonia dels colors i de la llum, que traspasà als seus nombrosos llenços amb tota la força i nitidesa essencial que la natura sap conjuminar. Per això, bé ho podem dir que la pintura de Dionís Bennassar és l'epifania de la llum i dels colors de la terra pollencina, terra curulla de sol.

Pollença, 1980.—PAU.

Paraules per a un artista d'un altre artista

per Aligi Sassu

El pintor va adquirint de cada dia més importància en l'Història de la Pintura Mallorquina d'aquest segle. A mi em sembla que també dins l'espai del complicat i articulat desenvolupament de l'art espanyol. Des de molts de punts de vista, ha estat molt important el treball de Dionís Bennassar per a dues característiques fonamentals.

En primer lloc la seva autèntica originalitat, la fidelitat a la seva terra, a la seva Illa i particularment al mar, al camp, la montanya, plè i masell de pinars, amatlers, alcines, els voltans de Po-

llença, de Formentor, Cala Sant Vicenç, llocs únics en el món per la seva bellesa de colors i harmonia.

Originalitat que el distingeix clarament del demés pintors de la seva època, dels seus contemporanis i dels seus mestres. La qualitat de la pintura, el ric esmaltat del color, l'invenció continua d'una realitat que transfigura en poesia les coses belles de la natura.

En segon lloc, son significatius els interesos de Dionís per el món remogut de l'art contemporani. Malgrat viure retirat en aquesta Illa, amb antenes sensibles

ha registrat els fets pes polèmics de la avantguarda en Europe i en el Mon, sense oblidar-se de l'home.

Son reveladors de la seva forma particular d'estar present a l'història de l'art contemporani espanyol, els quaderns de notes que ha pintat i dibuixat per a ell durant molts anys. Més que apunts son grans "in folio" en els quals estan anotats i pintats les mes secretes imatges de la seva fantasia. Una mina d'invents que desgraciadament la mort —massa prest— ha desbaratat.

Del mestre Dionís Bennassar, pens que es deu analitzar més en profunditat aquests dos temes que encara no estan descoberts i que no son els únics, però son fonamentals per a comprendre aquest gran artista pollencí, tan humanament germà i humà en tots.

Desgraciadament jo no he tingut l'oportunitat de conèixer-lo molt d'aprop, però ell em parla cada dia amb la seva obra, i em fa admirar i comprendre quan d'hermós i bell hi ha en la seva obra, reflexa de la natura de Pollença i de la seva Illa.

JOAN VIVES LLULL: "Es una de les figures cimeres de la pintura mallorquina"

Per aquest número extraordinari del nostre periòdic EL GALL, dedicat a DIONIS BENNASSAR, el sempre benvolgut pintor de Pollença que voldríem que figuràs a les Galeries de Fills Il·lustres de la Vila, hem pensat que seria profitós i d'importància conèixer el criteri d'un altre artista d'arrelada magistratura, JOAN VIVES LLULL, pintor nascut a Menorca, que també ha pintat el nostre paisatge, que estima molt Pollença i que fou gran amic d'En Dionís. Per això, li preguntam, sense més preàmbuls:

—Com considerau l'obra pictòrica de Dionís Bennassar?

—L'obra d'En DIONIS, com la de tots nosaltres d'aquell temps, té un principi comú: la gran admiració que sentírem per l'obra genial del mestre Anglada Camarassa; i també per la pintura serena i plena d'intel·ligència del gran pollencí d'adopció TITO CITTADINI.

—I què exaltaríeu, senyor Vives Llull, de la vida d'En Dionís Bennassar? Com jutjaríeu la seva personalitat humana?

—En DIONIS sempre va ésser un home molt senzill, un bon amic sense reserves, desinteressat. Un vertader fidel a la fraternitat de l'ànima. I sempre, un gran

treballador. Semblava com si hagués arribat tard per a realitzar tota la seva obra, com si li faltàs temps per a deixar sobre les teles tots aquells colors que, lluminosos, li bullien dins l'enteniment. Bé que el podíem veure sovint, per Plaça, amb els quaderns de dibuixos davall el braç, amb aquell aire irònic i somrient, malgrat les molèsties de la seva precària salut. Sany i equilibri d'artista i creador infatigable.

—El tractàreu sovint com amic i com artista?

—La nostra lleial amistat venia d'enfora, ja que la seva esposa Caterina i la meua es coneixien de la infantesa; i la meua estada a l'estimada i patriarcal POLLENÇA, la va retenir per sempre més.

O sia que l'amistat amb En Dionís era profunda.

—Senyor Vives Llull, voleu afegir qualque concepte més?

—Sí, precisament, vull patentitzar que lo més personal de la genial i valuosa obra de Dionís Bennassar, segons el meu criteri, són aquelles composicions que demostren l'entusiasme que sentia per les festes tradicionals i llegendàries, que li inspiraren unes pintures magistrals que no tenen antecedents en la pintura mallorquina i manco seguidors. Crec que Pollença i els pollencins poden sentir-se orgullosos de posseir un artista de tanta magnitud.

—Senyor Vives Llull, moltes gràcies.

Miquel BOTA TOTXO
Pollença i Maó, 14 de març de 1980.—PAU.

EN DIONIS PINTANT

A Ca'n Vela (1946), es contemplat per Bernat Cifre, d'11 anys. Passat el temps, i mort ja el mestre, jo mateix li dedic una "dècima".

EL FONTS DE LA MAR

Amb motiu de l'Exposició pòstuma, d'aquesta temàtica, a les Galeries Bennàsser. Pollença, Abril-79.

Dionís, àlies "color"...
color en perpètua lluita,
mostres la copa de fruita
que congria la blavor.
Bé fas sentir la remor
del teu geni: dins l'abis
en silenci hi veus l'encís
de verds, blaus i sang intensa.
Són els fondals de Pollença
Es el teu cor, Dionís!

Bernat Cifre
(Foto de "El camí no deixà")

Calla, calla Dionis

per Alexandre Ballester

Si Dionís, no importa que cridis. No Dionís, no importa que callis. Ja sabem, els que t'escolten, que mai callaràs. Veus de terra i de cel, aigua plana i arbra escambuixat. Veus de carn, carn nostra feta horitzó, sense més covardies que la de l'horitzó mateix. Així, amb creix i d'onada blava i rostoll vermell. I, no era vermella la mar, ni mai el rostoll fou blau. Però tu sabies com la veu desperta del cant de l'era i el somni de la cançó del pescador.

Calla, Calla Dionis, veu de sang que bateja dins les arrels més vives del sementer de la vida. Calla.

Ja ho sé. No callaràs mai, Dionís.

Sense dir res parlaràs massa. Enraonares amb mots silencis, plens de llum i color, els més veritaders. La teva mirada analítica, clara i profètica, i el teu pols segur, savi i enamorat ens deixaren un testament colpidor pel nostre atahlalat viure, o conviure, o pitjor: sonriure lliure a la llibertat.

Visqueres, callares i pintares amb el possat dels deus. Si el deus haguessin nascut a les nostres con-

trades i sapiguessin pintar serien com tu, Dionís, nom del deu panteista, nom d'amor a la bellesa, a la vida, a la naturalesa.

Crida Dionís. Crida i no callis mai. Hi ha massa gent que crida sense tenir res a dir-hi, tal vegada, la que hauria de cridar calla com la pedra.

Estiu calents i nits estelades s'enfilen per la teva signatura fins al campanar d'una dolça rebeldia. Conegues rebeldès subterrànies dins el cor, sense pasquins, sense consignes, conegues la dolça rebeldia del rehel orda i orat.

El fil es tallà, tràgic pinzellada en negre.

Sentirem, fil negre, dins les bòvedes un "response".

Tots els "responsos" son un aedeu cap a l'infinit. Cant gregorià. Gent gregoriana i terra de morts. Vida de llantia. Lletania d'aigües mediterrànies i aleluia de fulles perennes.

Així, sense concessions ens deixares el teu testament. Massa curt Dionis, massa sincer.

Ja ho sabies: Els sincers sols poden romandre a les

cambres del cel, i pintar un aire novell a una mar neta, Dionis.

Vell Dionis. Vell Dionis sempre jove, sempre nou. Crida i no callis. Amunt crit ford i traspasa el temps que no hi haurà vents que esvorrin el solc de la teva nau forçada de llum i color.

L'arc de Sant Martí et tengué enveja. Els Deus te volien. Calla. En sabies massa.

Crida per a sempre Dionis.

Així sia, miracle de la paraula, de la teva paraula feta imatge.

Jo vull cercar-te dins la pupilla eterna. Deixa una mica de llum, un xic de color per a que somniar amb l'agre de la nostra terra i amb la bromera de la nostra mar.

Mirall de foc. Net. Finissim foc esmicolat damunt la pluja de miralls que les teves mans en deixà com a panyora i testimoni i testimoni d'una vida alta de mestre senzill i generós.

Ens deixares el teu ensortidor silenci.

Crida per a sempre, Dionís.

Així sia.

DIONIS BENNASSAR, AMIC

per Miquel Pons

Amb el pensament sovint som a Pollença i esma-perdut camí i camí pels carrers estrets i poblats d'ombres fins entrar a tantes cases obertes on habita la poesia i el llorer, on habita l'art i és una finestra sobre la contrada, on habita l'amistat i l'amic cor donat i taula parada i de l'amic, l'altre amic, que es deia Dionís, nom de trobador i de rei, i ja ho sabeu, de pintor-habita el record, des d'aquell matí-agost-66, quan el seu Ball de l'olivera alegrà i alegre amb els seus girs un poc luxuriosos l'altra casa, la vostra i la meua.

I fou senzill. M'havia engatat abans de beure pel simple, però trascendent acte de mirar un pi clapan de llum una barca i una dona de pits verds... i justo a un angle el nom, Dionís, i el llinatge Bennàsser, signant, donant fe mentres entregava tot allò que es portava dintre i arran de l'ànima.

Havia caminat, xop d'illusió, de mar a mar, de poble a poble, per la carretera amb vent de molins i rectangles de terra grassa, jo que venia de terra de secà,

aixuta com una sola de forn, per a trobar la casa on vivia l'art i l'art el trobarem al carrer de la Roca, nombre 14 i era a les parets, a les cadires..., i als ulls. I l'art era el pi, els pins, germans d'aquell de Formentor, amb el brançam i el fullatge encés, com un calar-se foc a l'estiu assedegat. I l'art era a les altres parets, a les altres cadires..., i als ulls. I l'art era la mar, la mar argentada amb nafres de mil colors i escarinxades de barques i les escarinxades eren tan fondes, que deixaven esguardar tot l'encanteri abissal, l'hortet de flors salades, els covaxells on s'estimen els peixos, els laberintes i els antres

per on passejen la deva elegància de ballet l'anfós i els déntols i els cap-roigs i les donzelles..., i les roques encisadores i les algues. I la mar, quina mar, mar-fira submarina de colors: blanc, vermell, daurat, morat, groc, verd, taronja, blau, rosa i els colors brillants de totes les pedres del lapidari, de les fruites de tot temps..., i l'altre color concupiscent de la carn de dona tenyia de llenagadissa fosforescència. I

l'art era a l'horta, a la vall, a la façana i a tot on tocava el taumatúrgic amb claríssima veu de muntanya, I és ben cert i segur que els ulls no donaven abast a tot el que miraven, quan a un corraló vaig destriar encara tot el sol i la claror i la seda i l'or i la dança de les Agüelles i el joglar Joan Pelós, que enlluernen la pollencina tarda del Corpus.

Havia mirat tant que els colos de la mar i els arbres

i els peixos més l'ampla temàtica no cabien dintre la mirada i regalimaven per la pell i L'anima fins a deixar-les amarades. I aquest amarament, com si fos d'aigua amb sal, em conservava viva i total la memòria de veure sense mirar la passió d'aquell home, Dionís Bennàsser, manifestada amb l'abraçada a cada tela, que amb ànsia l'aguardava. Deveu haver sofrit molt Dionís, per vessar tanta gaubança.

DIONIS PINTOR I HOME

per Miquel Ferrer

D'en Dionís ja s'ha dit el que es sol dir de totes aquelles persones que s'intenta biografar. Neix en tal lloc, etzètera, etzètera. De família humil o acomodada, etzètera, etzètera. Però tota aquesta sèrie d'etzèteres, dades i aproximacions no és, ni molt manco, el que es pot dir d'un home i d'un artista.

Qualcú va dir un pic que tres són les circumstàncies o ingredients que ens calcen la pell i el caràcter que irremissiblement ens van acompanyant tota la vida. Primer, deia, som fills dels pares que ens engendren. Segon, seguia dient, del poble que ens veu néixer. I tercer, per acabar, del medi ambient on ens educam i desenvolupam.

En Dionís, com qualsevol mortal, no va escapar a aquestes imborrables tintes —meitat hàbit, meitat genèriques— que segons aquell forgen a l'home.

Dionís era fill de la seva terra, quasi es pot dir que solsament era pollencí; a aquesta terra estava aferrat, a aquest poble vinculat, estimant tot el que l'enrevoltava, d'una manera senzilla, reflexiva i juvenil. Expressant amb els seus pinzells, d'una manera natural i sense esforç —perquè així era d'artista— tota anècdota que surgir pogués en el seu terrer lloc, tant en lo físic com en lo espiritual, poble i pobladors, sense que per això les seves obres deixassen de tenir aquest aire de cosmopolitisme que molt bé es pot integrar dins un moviment impresionista de bons pintors d'una determinada època.

Extranya paradoxa, però evident i palpable. Basta veure els seus quadres per adonar-se de què la forma com ho va expressar és una autència manera de veure Pollença mitjançant el seu caràcter, tota llum i color.

El vaig veure pintar moltes vegades, tantes d'altres vaig assistir a la titulació de les seves teles de cara a una exposició i, sincerament, me quedava meravellat i sorprès de veure amb quina agudesia, encert i sentit tenia en Dionís per posar i encertar el títol a una determinada obra. Exemples són: "Ladres de llum", "Grisos de tardor", "Arbres d'or", "Racó en repòs", etc.

El seu estudi i les xerrades al cafè eren els dos llocs preferits d'ell per fer noves amistances i encetar inèdites o conegudes conversacions, molts de pics instructives i agradables. Era d'amistat fàcil, de xigarret comunicatiu, de vegades engronçant el

cap, mig aclucant la mirada (postura molt seva) es posava a escoltar i interessar-se pel que allà es parlava. Mirant-lo als ulls es podia apreciar l'eloqüència que tancaven, reacció molt pròpia d'una persona poc comú.

Mai no es va permetre a ell matèix ésser un avariacions en res i menys amb la pintura, ve't aquí perquè, encara avui, els seus quadres són tant frescs i sucosos com el mateix dia que els va plasmar. Virtut molt poc corrent en els pintors, que normalment adoleix més per defecte que per excés.

Pena gran la de l'artista que se l'hi reconeixen els mèrits quan els seus fills, ja no ho poden veure ni els seus llavis agrair i més aquell que, en vida, va sebre més treballar, corregir i millorar el seu deure pictòric que lluir-se amb això. Lo contrari seria ser pintor a seques i, ni per guait, veure l'artista que, en definitiva, és el que perdura. A tots deix camp per opinar i jutjar.

Si és possible una explicació del camí que es va dissenyar en Dionís dins l'art que va escollir i, ignorant-lo, l'herència pictòrica que ens va legar i que avui tots recollim aquesta rica essència que destila l'art —va ésser l'única i obvia raó en contra de lo que molts poden pensar o creure— és que Dionís, mai va practicar la pintura per guanyar doblers, tant sols per subsistir decentment. Prova irrefutable i testimoni viu són el nombre tant elevat de quadres, dibuixos, aquarelles que va regalar a amics i coneguts i lo curiós del cas —però plé de mèrit— és que es va quedar curt, perquè la seva sana i utòpica intenció i desig era veure, abans de morir penjat un quadre seu en totes les cases pollencines (així ho va comunicar als seus parents).

No crec que ells pensàs mai figurar, un dia, entre els homes il·lustres de la seva vila natal. Aquesta desocupació de no saber-se recordat el va deixar fer el seu treball més tranquil i a la fi, sobre dir-ho, el fa més digne.

A aquesta casta d'homes precisament, que forjen la seva vida, poc a poc, un cop darrere l'altre, fins el punt d'ennalaltir dins l'empeny —aquests precisament i no d'altres— són els qui se mereixen figurar dins el Saló de Sessions d'un Ajuntament.

D'altra banda, ells més que ningú, va saber que la seva obra tenia el seu mè-

rit, perquè de no haver sigut així, coneixent-lo com el coneixia, no tinc cap dubte de què hagués esgotat més les seves forces en busca de més qualitat —i si no ho hagués aconseguit hauria canviat d'ofici, així de senzill—, però ho va lograr. Motiu pel que avui ens alegrem d'aquesta rica, vasta, valiosa i monogràfica col·lecció que ens va deixar on sigui la seva obra. No oblidem que dins l'art, l'únic que hem de cercar és alegrar el cor i conformar l'ànima.

Per apreciar-la fins aturar-se davant cada un dels seus quadres i tractar d'establir un diàleg interior amb qualsevol dels seus pins, muntanyes o personatge que poblàs o enriquis la composició. Maldament, tal volta, el millor que es pot fer és no dir res, callar-se i contemplar la seva pintura i analitzar després les emocions que ens hagui pogut suscitar. Al meu parer és deu a que en Dionís va arreballar —a unglades— l'escola pollencina —essent ell escola ja— el secret del color, la llum i l'empast. I coneixent com coneixia la seva terra, li va donar forma i ritme d'una manera humana i genial; i així va pintar i d'aquesta manera constant es va anar auto-pagant aquell deute que havia auto-concretat (ésser pintor) i que es sentia deutor.

Quan li quedava molt per fer i donar-nos morf. Morf tal com volgué morf —del cor— de l'òrgan que regeix l'amor i la sensibilitat, i les alegries i desilusions —i malgrat es sentís malalt— més que malalt effmer respecte a la gran tasca que s'havia tratat i que sabia faltava per fer —com una meta que es present llunyana. Amb resignació, així sense perdre mai el somriure del llavis, fou treballant, madurant i desenvolupant fins al final. Sé que va tenir virtuts i defectes —qui no— i als qui quedam ens tocar pagar aquest deute que tot home singular té dret a cobrar-se. No posant dubtes, pensant que tot segueix una llei natural i, com les aigües que troben el seu curs, igual succeirà. Déu no vulgui que per qüestions de protagonisme mal entés, aturem massa pics la qüestió de mà a mà i ens patini entre els dits del desinterés i del desentiment tardem massa a col·locar el seu retrat dins la sala—orgull de la Vila de Pollença.

Recordant en Dionís

Per Francesc Bonnin

Amics que m'heu demanat aquest article: Deixau-me dir de bon principi que sent el meu cap emboirat de dificultats a l'hora de intentar descriure, parlar, casar i fondre una entranyable amistat de quaranta anys, avui amarada de tristor y anyorança, amb algunes incompatibilitats, amb llargues discussions que a voltes duraven setmanes, i en formes distintes d'analitzar, crear i guadir de l'art pictòric.

Per sortir-ne fluit, permeteu-me, amics, que torni en rera per l'escala del temps, allà per els anys vint, i faci un poc de història conservada amorosament a l'íntim arxiu anímic dels meus records.

En aquella dècada, mentre En Dionís se sentia ja inclinat i xuclat per un art, ho passava tres anys estudiant a Madrid i tots els diumenges, perquè en tal dia l'entrada era gratuïta, anava a passar el matí al Museu del Prado, per tant, és lògic que amb aquelles primeres impressions juvenils davant els clàssics, s'anàs formant, poc a poc, el meu gust artístic, que m'havia de pressionar per el reste de ma vida, cap a la perfecció, el realisme, el figurativisme, el perfectíssim madidatge de línies, formes, colors, proporcions i llums i ombres.

Paral·lelament, En Dionís començava a pintar amb encisadora simplicitat lo que veia a la naturalesa sense les complicacions que no té un pintor novell i que venen més tard quant se va formant i descobrint les variades, múlti-

ples, immenses possibilitats de crear bellesa estàtica amb uns pinzells, unes teles i unes pintures que l'indústria posa fàcilment al seu abast.

Però les coses s'anaren complicant ràpidament. Per una part, En Gelabert, un pintor al qui l'Ajuntament de Palma acaba de dedicar-li un carrer al costat d'un altre a N'Anglada, anà a principi de segle, l'any 1903, becat per l'Ajuntament de Ciutat, a París de on importà a Mallorca les formes i tècniques dels impresionistes francesos que caigueren entre els crítics i els pintors immovilistes, figurativistes, academicistes (Toni Ribes, Anckerman, Bauçà, Vicens Furió, Pere Càffaro, Pere Barceló i el nostre D. Llorenç Cerdà. En Toni Fuster havia mort l'any 1902), com una bomba explosiva d'efectes permanents.

PRIMERES INFLUENCIES

En Gelabert, vinculat a Pollença, a on hi passava llargues temporades, per la seva amistat amb En Bestard, N'Anglada i En Cittadini, exposà l'any 1929 a Ca'n Bestard un conjunt d'una trentena de teles, totes elles de temes pollencins, entre les que cal destacar el parral de Ca'n Garrit, que juntament amb el parral de Ca'n Brull i el de Ca l'Administrador formen un col·lectiu valuós de la seva obra pollencina.

Aquesta exposició, com a blanc en una diana, colpí fortament la sensibilitat del jove pintor nostre que començà a evolucionar ràpidament. Per altra part, en aquell temps, N'Anglada se imposava, potser sense proposar-s'ho, aclapardament sobre aquells pintors que residien a Pollença o aquí havien nascut.

Permeteu-me que copii un paràgraf del llibre esgotat, del qual s'en farà prest una segona edició, de l'amic Gaspar Sabater titolat LA PINTURA CONTEMPORANEA EN MA-

LLORCA a on l'autor afirma la irradiació angladina:

"La influencia de Anglada es enorme y a su influjo nació lo que, con propiedad, se ha venido llamando ESCUELA POLLENSINA. Querer negar esta evidencia es querer abiertamente falsear la verdad. Sin Anglada, la Escuela Pollensina no existiría. El fue quien le dio cuerpo y consistencia y quien unió los esfuerzos dispersos de los que le tenían por maestro indiscutible. Discípulos de aquí (Bestard, Seguí Palou, Dionís Bennàssar) y discípulos de allende las fronteras siguiendo el rastro del artista singular (Cittadini, Montenegro, López Naguil, etc.) evidencian lo que estoy diciendo".

Així les coses, jo veia com, poc a poc, En Dionís anava evolucionant des del primitiu candorós figurativisme cap a lo que a mi me semblaven aventures de forma i colors. En un altre paràgraf del llibre esmentat, l'autor afirma rotundament la influència angladina sobre el nostre Dionís que, acceptada, esmicolava la meua subjectiva impressió. Llegiu lo totseguit:

"Dionísio Bennàssar es de todos los pintores pollencines el exponente más claro de la Escuela. Su obra es vasta y compleja y en ella se aunan todas las manifestaciones de las artes plásticas en una armónica y feliz conjunción. Tanto si hace paisaje como si aborda la figura o los temas de composición, Dionísio Bennàssar es un pintor que interesa. En su obra, bella de forma y rica en color, se nos aparece un paisaje lujurioso en el que los rojos, los azules y los morados, le dan una viveza, un colorido y una ambientación extraordinaria. Las viejas calles de Pollensa y los acantilados de su costa han hallado en Dionísio Bennàssar un cantor afortunado. Su obra, por esto mismo, gusta y deleita. Como su maestro el gran Anglada, Dionísio Bennàssar es altamente decorativista y luminoso. Alguna de sus telas, por su hechura y colorido, nos recuerda el estilo de su maestro al que ha sabido asimilar en forma perfecta. Sin que esto quiera decir acatamiento a unas maneras, Dionísio Bennàssar ha gustado de una interpretación pareja que le ha llevado a esa obra suya grata a los ojos y rica en sugerencias".

Per altra part i per fer-m'ho encara més difícil, ho havia llegit un article del famós Azorín inserit per Ortega i Gasset en el seu llibre LA DESHUMANITZACIO DEL ART que me venia com anell al dit i que reafirmava la meua antiga posició i formació i que m'agradaria reproduir-ne un paràgraf, molt extractat, com a disculpa si algún pecat he comés de immovilitat mal de rossegar:

"La humanidad es muy vieja. No sé lo que se entiende por arte nuevo. La estética es tan vieja como la humanidad. De cuando en cuando, a lo largo del tiempo, artistas y literatos imaginan que van a poder salir del círculo inflexible en que están encerrados. Ese círculo son las leyes de la materia y las normas perdurables del espíritu. Al traspasar las fronteras de la experiencia secular de las leyes de la materia, caen fuera de los términos del arte mismo que desean renovar".

IMPRESSIONISME

Per si això no bastàs, jo tenia aleshores alguna prevenició als impresionistes francesos de 1874 cap aquí i així, a voltes en parlavem amb En Dionís. Jo acceptava entusiasmat els quadres de l'impresionista de primera hora Edgardo Degas titolats LA FAMILIA BELLELLI i EL AJENJO però passava ràpidament BAILARINA EN EL ESCENARI per la imprecisió de detalls i contorns. De Claudio Monet, autèntic iniciador de l'impresionisme, m'agradava LA GRENOULLIERE però me desenfocava ma vista els quadres LA ESTACION DE SAINT LAZAIRE i LA CATEDRAL i del NINFEAS no comprenia res i em feia l'efecte que me posava ulleres de vidres entelats. Jo mirava i remirava embadalit, amb suprema delectació, la vida, les figures, el color que és dibuix i color a la vegada, del quadre de Renoir titolat EL BAILE EN EL MOULIN DE LA GALETTE; contemplava del mateix autor amb qualque indecisió de criteri REMEROS EN CHATOU i BANISTA però apartava de ma vista LA LECTORA. De Paul Cézanne m'agradava LOS JUGADORES DE CARTAS però me maretjava la contemplació de LA CABAÑA DE JOURDAN.

DISCREPANCIES

Discrepavem amb molta freqüència, ell era constant, no afluixava i mantenia les seves opinions, a voltes, durant setmanes. Jo sentia el temor de que algun dia caigués dins les imprecisions que tentaren sovint a un Degas, un Monet, un Renoir, un Cézanne o un Van Gogh que jo anomenava abstractisme inhibitori. I d'aquí, de ma temença que el temps a venir demostrà infundada, naixien nostres discussions que en mi no tenien més que un fi honorat i sincer.

Cal ja treure la conclusió que, sortosament, no caigué dins l'abisme misteriós i incomprensible per mi d'un abstractisme que em produïa feretat sino que evolucionà, segons Sabater i altres, cap a l'angladisme i per mi, sovint, cap al fauisme líric, vibrant, esplendorós, intens i exuberant.

En un altre caire de valors, me sembla se pot afirmar rotundament que En Dionís no pintava en quantitats massives per disposar de material per a la venda sino per la creació d'art en sí en el més pur sentit de la paraula. Sembla que antes de començar una obra de certa importància s'ho pensava una i cent voltes.

Record que un dia me mostrà un dibuix i boceto que més tard hauria de donar naixença a una marina lograda amb mà de mestre, una calanca estreta amb l'aigua calma plena de colors i una barca ancorada enmig, amb vela llatina desplegada immòvil i laxa. Jo, sense pensar-m'ho gens, li vaig dir:

—Aquesta antena està mal col·locada, l'has de posar a l'altra part de pal.

Se'n anà sense dir mot i alguns dies després tornà amb una carpeta, va treure un paper i un cartó i me digué:

—De cap manera faré lo de l'antena ¿No veus que no me rompria aquesta línia recta del pal i distrauria l'atenció de l'espectador encara que momentàniament? ¿Qué m'importa a mi com col·loquen les antenes els mariners, ma barca no ha de navegar, ha de irradiar bellesa!

Les discussions passaven per la meua incapacitat de detectar colors a la naturalesa que els pintors veuen amb els quals esmenen i embeixen la pròpia naturalesa. Una tarda passetjaven per Ca'n Berenguer i contemplava la serra que va des de l'Estret de Ternelles fins a St. Vicens, de sopte me preguntà:

—Tu, quins colors hi veus?

—Jo, grisos, dos o tres grisos i alguns verds obscurs.

—Allà a on tu dius grisos ho hi veig morats i liles i... els verds són clars i lluminosos. ¿Veus com tu i jo no mos podem entendre mai?

I un altre dia, a la postguerra, quant no hi havia cotxes ni motos, ni benzina, els motors de les barques estaven precintats i les hèlices depositades a l'Ajuntament de Marina, me demanà que el dugués a festejar amb ma barca, a la vela, fins a la Punta de la Moneia a on hi sojornava Na Catalina, sa futura feel esposa. De tornada, abans de pondre-se el sol, me preguntà:

—De quin color són aquells pins que se reflexen a les aigües de la Cova del Fum, de la Teulera i del Recó d'En Mora?

—Són de color verd.

—Beneit, ¿No veus que són d'or, daurats, claríssim, de color d'or?

Algun temps després, un savi jesuïta, el Pare Bertran, professor de Literatura al col·legi que la Companyia té al carrer del Rosselló a Barcelona, amb 15 o 16 llibres publicats de poesia i prosa poètica, vinculat a Pollença per admiració a Costa i Llobera i afecte a tres o quatre pollencins, feu també la travessia de Formentor al Port de Pollença, una tarda, a sol ponent, amb la mateixa barca, a la vela. Girat cap a popa, contemplava els pins qu'arriben fins a besar les aigües pures de Cala Gentil com a mantell immens de verdor sedant. Aquella visió el degué colpir intensament perquè arribat a Barcelona escrigué un poema, publicat després a un llibre titolat DEL ANGEL Y EL CIPRES, esgotat ràpidament, del que copiam la primera estrofa:

"No tenemos motor. A remo y vela encomienda mi afán la travesía. Pinos de tarde vuelcan el milagro de sus verdes dorados sobre el agua.

Per tant, si un pintor de valua reconeguda i un professor i literat veuen or allà a on verd me diuen els meus ulls profans, cal treure la conseqüència de queestic totalment inhabilitat per distingir colors i parlar de l'art pictòric, així, amics, per amor de Déu, no digueu a ningú que jo hagi escrit el present article sobre pintura i el plorat amic Dionís Bennàssar.

Dionís Bennàssar

T'enfilares per l'Arc de Sant Martí
neguitós de trobar l'olla daurada
que les fades deixaren soterrada
a l'altra part, florint un bell matí.

T'amarares de cel, de blau marí,
de llums de mil colors a cada albada
i a l'impuls de la sang adolorada
traçares tenaçment el teu destí.

Tot el teu màgic món quedà a la tela:
des dels pins de ribera a l'alt casal,
des del fons de la mar a l'alta vela,...

El cor se'ns esbadella, amic coral:
les teves pincellades fan estela
que apunta cap el cim, camí triomfal!

Toni Seguí Bennàssar
Port, juliol 1980.

SELECCIO DE JUICIS CRITICS

—Uno de nuestros mejores paisajistas. Un paisajista con imaginación que pretende corregir lo que los demás creíamos que era de otra manera. Lo bueno es que lo consigue, porque sabe engañarnos con arte, con gracia, con verdadera inspiración.— GAFIM

—Su mar no es como el mar, ni sus pinos como los pinos. Su mar y sus pinos son más azules o más verdes y también más bellos que el mar y los pinos que corrientemente vemos.— LUIS RIPOLL

—Un posar de somni, els ulls del qui pensa,
la ma a la butxaca i el coll un poc tort,
per la Plaça buida molts de pics et veia
pensant en la vida, pensant en la mort.

LUIS SEGURA

—Dionís Bennàssar es un producto genuino de Pollensa... Empezó a pintar casi furtivamente, con un pudor que ya revelaba esa desproporción que el verdadero artista constata diariamente entre lo realizable y lo soñado. Trabajó día tras día, en alternativas de plenitud y desaliento, pero siempre con esa fuerza testaruda que empuja a los predestinados... Nos busquéis en él al virtuoso que os dirá cualquier cosa de una manera florida. Su arte es algo más que retórica; es sensibilidad, palpación, belleza, en el sentido más aristocrático de la palabra... Palma, junio 1940.

TITO CITTADINI

Caricatura de Tito Cittadini per Dionís Bennàssar (Atalaia, any II, núm. 6).

—Dicción más viril, pincelada más segura, mayor sensibilidad de retina. Resuelve temas de sus marinas y paisajes en los que consigue verdaderos poemas sinfónicos de color... Tiende a conseguir una pintura alegre y jugosa, de fogosidad colorista, plena de armonías y calidades... FERRER GIBERT, 1946

—Pintor de vocación probada. El artista se afirma en su modo de pintar personal, cada vez más intenso de cromatismo rico y profundo. En las primicias de su arte nos mostró la influencia de Tito Cittadini; ahora sus pinturas son más personales y libres. El cromatismo bonito disminuye para dar obras intensas, sentidas, densas. PEDRO SUREDA, 18 febrero 1946

—Admiremos en Dionís esa sinceridad y esa manera honrada de hacer su propia obra, atento a su vocación ingénita y su formación plenamente autodidacta... La pintura de Dionís tiene el encanto de lo virgen... Por propio impulso su obra se halla entroncada con esa corriente pictórica que se llama impresionismo; impresionismo también puro, también noble... Dionís con escuela o sin escuela es un pintor auténtico y, lo que es mejor, sano. GASPAR SABATER

GASPAR SABATER

—Gran colorista. Pintor de primera fila y de gran fuerza. "Baño de ninfas" basta para acreditar plenamente una firma. Valor indiscutible entre los seguidores de la tendencia angladiana. A. VIDAL ISERN

A. VIDAL ISERN

—Anglada marcó el camino del colorismo vibrante, eléctrico, sacudido por una fuerza interior basado en grandiosos contrastes de azules, rojos, verdes, como una proyección del iris sobre el paisaje y la marina. Bennàssar es un fiel seguidor de esta escuela, más atenta a las explosiones wagnerianas que al plácido discurrir de una melodía italiana. Esa grandilocuencia tiene una enorme fuerza decorativa. Esa es la tónica más interesante de la pintura de Bennàssar. ARDANUY

ARDANUY

—En los dibujos demuestra Bennàssar un dominio envidiable del lápiz; y en las caricaturas, una percepción segura del rasgo característico. J. DECRET (un dels millors escultors de EE.UU)

J. DECRET (un dels millors escultors de EE.UU)

—Veterano de la guerra y en tu arte también veterano... ANTONIO LLORENTE

ANTONIO LLORENTE

—Dionís Bennàssar perteneció a la llamada escuela pollensina (Anglada, Cittadini), colorista exuberante en sus paisajes en los que era primordial el rosa, el azul, el violeta combinados entre sí con una personalidad clara y emoción estética. Enamorado de su Pollensa, Dionís Bennàssar expuso repetidas veces con mucho éxito; después retirado en su cuna pictórica dispuesto y preocupado siempre para incorporar su rica paleta en nuestro consiguiendo dar una nueva expresión violenta y a la vez poética y de permanentes valores. JOSE BAUZA Y PIZA, 1967

JOSE BAUZA Y PIZA, 1967

—Dionís Bennàssar fue uno de los elementos más conspicuos de la llamada Escuela de Pollensa; grupo de pintores que siguieron la estela dejada por el fundador Herminio Anglada y su continuador y divulgador Tito Cittadini. Bennàssar se distinguió por su fina sensibilidad colorista. Tanto en el paisaje como en sus composiciones, esencialmente decorativistas, Dionís dio pruebas de su sentido del color, de la profunda influencia que la pintura de Anglada dejó en su espíritu. Fue un auténtico enamorado de su arte y sobre todo de su Pollensa natal que contó con toda la fuerza de su corazón, con toda la expresividad que sus medios le permitieron. BALEARES, 13-12-67

BALEARES, 13-12-67

—Había caminat, xop d'il·lusió, de mar a mar, de poble a poble, per la carretera amb vent de molins i rectangles de terra grassa, jo que venia de terra de secà, aixuta com una sola de forn, per a trobar la casa on vivia l'art i l'art el trobarem al carrer de la Roca, número 14 i era a les parets, a les cadires... i als ulls. I l'art era el pi, els pins, germans d'aquell de Formentor, amb el brancam i el fullatge encès, com un calar-se foc a l'estudi assedegat. I l'art era a les altres parets, a les altres cadires... i als ulls. MIQUEL PONS, 1979

MIQUEL PONS, 1979

—Dionís enamorado de su Pollensa y siempre inquieto ha llegado hasta lo más íntimo de su corazón logrando arrancar la fibra vital más honda y transmitirnos en sus lienzos esas escenas folklóricas llenas de profundo misticismo y en las que ha sabido resumir todo el sentir de un pueblo y captar la filosofía de una raza. M.M. DE P., 1948

M.M. DE P., 1948

La paleta rica de Dionís Bennàssar creó oleos que, junto a la belleza del paisaje plasmado, son verdaderas orgías de color. Y si obras de Dionís, Premio Club Pollensa 1962 y Premio Lorenzo Cerdá 1963 figuran en casi todas las principales ciudades del mundo, también la poseen en casi todos los hogares pollensines, aún en los más humildes, porque Dionís Bennàssar era pródigo en obsequiar.

"Excel·lit, tu, pintor d'aquesta vida,
dels paisatges d'un poble secular.
Excel·lit perquè deixes pel brancatge
dels teus pins trossos vius de la teva ànima,
perquè el verd de ses vülles s'eternitzi
quan es miri a l'espill del blau safiric
de la pupil·la immensa de la mar"

MIQUEL BOTA

—Complexa personalitat exuberant que tan prompte sabia mesclar adientment amb la conversa una subtil ironia capaç d'esmicolar roques, aparentment incommovibles, com tot seguit atreure l'atenció amb una tessitura sobre art o sobre el seu neguit de creació d'un quadre en projecte que ja boïlla i es bellugava amb la dansa de colors i formes i proporcions i perspectives al fons de la seva ànima sempre inquieta. FRANCESC BONNIN, 1979

FRANCESC BONNIN, 1979

—Dionís, podéis estar satisfecho de haber contribuido y dado impulso a una nueva época de pintar en Mallorca. JUAN ESTELRICH, 1947

JUAN ESTELRICH, 1947

Aquí veo Sr. Bennassars su obra, una obra de arte, sincera, la qual probablemente no tendrá continuidad. La manera tan perfecta de su obra es de gran importancia no solamente en Mallorca, o en España, creo, que por todos los sitios donde se sabe lo que quiere decir: "pintura". Sinceramente, RITCH MILLER

Ritch Miller
Pollença, 23-julio-66

LES ENTITATS OPINEN

Les següents entitats responen a les preguntes efectuades per la redacció de EL GALL, que son les següents: 1) Quina és la seva opinió sobre Dionís Bennàssar com artista i com a persona? 2) El creu mereixedor d'un homenatge popular?

Pedro Cifre President del Círculo Cultural del Moll

R-1.— L'ARTISTA.— Com artista, consider que és una figura de primera línia. I més tenint en compte que, com diuen vulgarment, no va tenir "padrins". Va ésser un verdader autodidacta. Llástima que morís relativament jove, perquè encara tenia molt per a fer. Un dels seus mèrits va ésser la seva constància amb el pincel per a superar-se dia rera dia. Un altre detall molt digne de tenir en compte fou que mai no pintava de cara a la "galeria", sinó per pròpia convicció de que el quadre que feia era el quadre que ell duia dedins. Exagerant un poc, tal vegada la seva lluita artística constant era paral·lela a Van Gogh. No hi ha dubte que la seva obra no és solament localista; jo diria que és una obra més que nacional. Estic segur que si Dionís fos promocionat degudament, aviat seria acceptat més enllà de les nostres fronteres.

LA PERSONA.— Dionís era una persona oberta a tothom. Tenia un cor molt ample. Prova d'això és que quasi no hi ha casa a Pollença que no tinguem un quadre o una noteta regalada per ell mateix. No crec que tingués enemics; al contrari, crec que només tingué i té encara ara amics i admiradors.

R-2.— Sense discussió de cap classe. Ben arribat sien tots els homenatges populars i més que populars, encara que, sincerament, ens hem torbat un poc. Fa estona que Dionís hauria d'estar entre els "il·lustres" de la nostra vila.

Com a representant del "Círculo Cultural" d'Eu Moll, i havent polsat l'opinió dels companys de directiva, ens adherim totalment a aquest homenatge que li fa "EL GALL" i estam a disposició de qualsevol iniciativa per aconseguir que Dionís sia declarat oficialment Fill Il·lustre de Pollença.

Comisió de Cultura de l'Ajuntament

1a) Consider que la qualitat de la seva obra, posa de manifest la importància de l'artista i de la seva personalitat creadora.

2a) Si per homenatge popular, s'entén la proclamació de fill il·lustre, endavant... Si "popular" té el caire de poble, ha d'ésser "aquest" —tot—, el qui ho manifesti. Encara que crec que tot Pollença estima la seva pintura.

President de O.C.B. de Pollença Toni Marquet, pintor

1o.— No massa puc opinar d'en Dionís com home, jo el vaix conèixer quan, encara, era molt jove, record un home agradable, obert a tothom, obert i senzill que intentava arribar al cor dels principiants, donant-li els seus consells i ànims per emprendre aquest llarg i pesat camí de la Pintura. Era un home que volia que els que començaven amb aquest art estassim en el seu costat, ningú el molestava, és

més, ell s'acostava a nosaltres, i record que més d'una vegada em va dir "Quan encara pot ésser jo no ho entenia: "Lo que vulguis fer, faràs; però només faràs lo que vulguis fer". Definir, jo diria que era un home dels que tendrien que haver-ni més, dels que pensen abans de parlar.

En quant a l'artista, la gran quantitat d'obres que ens va deixar parlar per sí soles, poden veure com dominava la tècnica i el dibuix i, a més, a l'altura dels millors pintors europeus del seu temps. Ell és, com ja he dit altra vegada, en aquest periòdic, el tronc d'aquest arbre de l'anomenada Escola Pollencina, ja que les arrels eren persones vengudes de fora que dugueren a n'aquest racó de l'Illa un estil impressionista més bé de l'Escola Catalana que mesclada amb la nostra llum formaren aquesta visió tan personal d'aquests homes, i En Dionís, per jo, és tant important com els altres, però a més, un autodidacta nascut al nostre poble.

2o.— Sient jo un membre de l'Obra Cultural, he treballat per ajudar a que se dedicas aquest número extraordinari a la seva persona, com petit homenatge del que jo consider que se mereix. Esper que a partir d'aquí altres persones amb més condicions i càrrecs qualificats faran que el poble reconesqui els seus mèrits i l'homenatgeran com se mereix.

Junta Directiva del Club Pollença

1) Es evident que la seva obra ha tingut una transcendència més allà de l'àmbit de les Illes, tenint en compte que va ésser un autodidacta arribant a unes cotes de gran qualitat i d'una personalitat molt definida.

Va ésser una persona d'una gran senzillesa i popularitat.

2) Creim que se mereix un just reconeixement de la seva obra a nivell local.

ALGUNS PINTORS POLLENCINS OPINEN

Em demanat l'opinió a uns quans artistes pintors del nostre poble, sobre l'aspecte artístic, humà i si el creven mereixedor d'un homenatge popular. Sabem que no hi son tots, ni son els millors; demanam disculpes ja que per raons d'espai ens ha estat impossible ampliar l'enquesta.

Joan March

Record que fou una atracció purament sensorial, quasi tàctil només, lo que me va fer aturar per primera vegada davant un oli d'en Dionís. M'afafaven ganes de tocar, medir i inclús menjar aquelles pinzellades tan pastoses. Tal volta fos perquè els meus sentits no coneixien més que les magres textures de l'acquarel·la o del llapis, únics materials que per aquell temps havia tingut en les meves mans.

A poc a poc uns nous motius me convidaren a contemplar aquelles pintures, i les emocions salvatges del principi feren lloc a una admiració conscient.

Darrera la fantasia, els colors radiants i les formes màgiques que les paraules impreses tan bé han sabut exaltar, jo hi veia una subtil boira d'insatisfacció, de veure més enllà i no saber o no poder dir. Una inquietut constant que el feia experimentar més i més, per conèixer poder triar un dia.

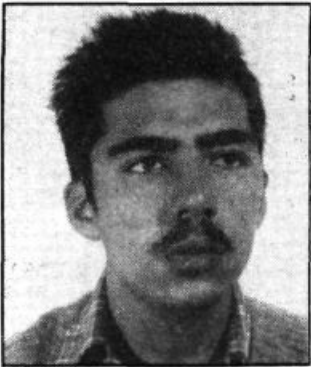
Aquest mai-estar-satisfet, típic dels grans artistes, el va fer passar d'unes inocentes rèpliques de la pintura impressionista de París a les més genials creacions pròpies; d'uns amics del poble tradicional que coneixia i estimava, a d'altres més estranys i foscos. Tot per experimentar i conèixer, i també, potser, perquè era l'única forma de poder pintar professionalment. De poder pintar, llevors.

Fa poc he conegut el Dionís valent, el Dionís tímit, el Dionís brusquer, el Dionís colec-

cionista, el Dionís humiliat, el Dionís malalt, el Dionís estimat, el Dionís inèdit de les pintures no mostrades, el Dionís teòric, el Dionís somniador, el Dionís amable i senzill... Tots ells son part d'un artista sense porquera que m'hagués agradat conèixer.

Voldria no estar molt a saludar un nou Dionís: en Dionís fill il·lustre de Pollença

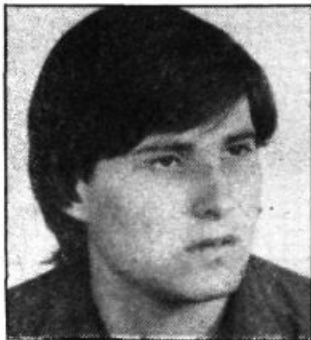
Miquel Ordinas

Bé, no vui entrar en catalogar l'obra, només diré quatre coses sense tenir massa en compte les "èpoques" que enmarquen la vida de l'artista. Segurament per haver estat molt jove no vaig conèixer a en Dionís com a persona. Però puc dir que fa més de sis anys que vaig conèixer l'obra tota l'obra que va fer, la seva pròpia casa, el seu estudi, dos quadres inacabats, dues versions de "Les Aguilles" i lo que més me va agradar va ésser el seu llibre de notes i apunts sobre art, bocetos i dibuixos, aquarel·les fabuloses, inclús petits ensaïes de cubisme, etc. etc.

Això em va fer entendre que havia de haver estat un home molt fané i amb un gran esperit d'investigació. Crec que l'obra d'en Dionís està a l'altura de qualsevol pintor com el nostre vell Anglada i els seus contemporanis. La veritat, m'hagués agradat que en Dionís hagués tingut una època a París; segurament ara tal vegada el voríem dins l'història de l'art o al manco dins museus oberts al públic.

Amador Magraner

Es per a mi molt difícil opinar sobre la persona d'en Dio-

nís Bennassar, sobretot perquè no he tingut la gran sort de conèixer-lo. També perquè sempre que he parlat amb gent d'en Dionís hem parlat de la seva obra, poques vegades d'ell.

Ara bé, pel que reflecteix la seva obra havia d'ésser una persona molt activa, molt humanista, i sobre tot carregada d'energia i d'un rigor intel·lectual molt elevat.

En quant a la seva obra, per a mi és un món màgic de masses i colors magistralment conjugats, tractats amb una duresa, segurament, definició que demostra la gran maduresa que hi ha a l'obra d'en Dionís.

Es veritat qu'en Dionís Bennassar es mereix aquest número i molt més. Per a mi, en Dionís, sense sortir de Pollença ni estar lligat a cap grup ni a cap moviment, llevat de la Escola Pollencina, ha estat un dels neoimpressionistes de la seva època millors d'Espanya.

Pedro Juan

Respecte a Dionís i la seva obra, sempre he considerat que era una gran pintura. No parl d'ara que li donen més importància dagut haver-se mort; em referec a fa molts d'anys enrera quan jo encara no pintava ni pensava en tal cosa; per ventura tenia deu o dotze anys, corria el quaranta cinc ó sis.

En aquets moments que crec que ja tenc més coneixement de pintura me don compte que el vaig veure en aquell temps estava bé encara que no presentava la qualitat del que he vist més tard, perquè en Dionís com tot hom ha tingut que pagar el mossatge; així i tot quan començà encara que la pintura fos primerenca es nota amb ella una força que li va augmentant com va passant el temps.

La plenitud lograda en la seva obra diria que va ésser dels anys seixante al seixante cinc un poc abans de la seva mort. Aquí és quan la seva pintura agafa més color, que és un punt molt important d'ell, al mateix temps es va abstractant un poc, perquè si es mira bé aquesta pintura es forma d'unes taques i un empast tan ben lograt que ajuntades es tornen realistes fent una obra

impressionant, pel qual podem dir que l'obra d'en Dionís que es impressionista de bona qualitat difícil de superar.

No sé més que dir d'aquest pintor pollencí que crec mes o manco tots hem conegut perquè en anomenar en Dionís tot hom sap de qui es tracte, era una figura popular dintre del poble i sens dupte el millor pintor de Pollença i també prou fora d'ella i que quan més temps passi més es reconeixerà el que fou Dionís en el món de l'art i l'Escola Pollencina de la qual n'era un enamorat. Per a donar-se una idea de l'importància d'aquesta pintura es pot veure el Museu de Pollença, comparar les pintures existents i quan poques es troben a la seva altura.

Mateu Llobera

Pintura tota la seva de ritmes, llum i color, sortida del sentiment i abocada a l'esperit pels camins de la essència i de la poesia de les coses més que de la realitat material del càlcul i dels valors estrictament pictòrics, superant l'impressionisme per la profunditat del seu contingut i pel seu amor a l'ordre i l'harmonia, tot això lligat amb la llibertat d'un vertader artista.

Tenia jo capacitat per a mirar tot lo nostre amb l'estima de bon pollencí, de així que l'obra d'en Dionís és una visió radiant de la nostre idiosincrasia, captada per una retina agudíssima i transmesa per un pincel solt i vigorós.

Merescut homenatge el seu.

Toni Jaume

Mirau que haver-se de morir per a ésser admirat, cotitzat i

donar una nova visió de lo que és el folklore d'un poble d'exaltació chauvinista. Perquè quan jo era allot, en Dionís era ben criticat a ca meva, per les seves formes atrevides i colors exagerats. Si, en Dionís ha marcat tota una època de pintura dins l'Illa, amb les seves recreacions paisagístiques, bodegons, retrats, figures, quadros de peixos, i costums pollencins. Res pareix que se li escapa a la seva idea de representar el món que li ha tocat viure. Es veu una influència Angladina, Cittadinesca, Picasiana per el que fa referència a la solució dels problemes plàstics de les obres, ara bé, crec que té una personalitat i força més que abastament per a ésser ell mateix. En Dionís ha fet feina honradament dins les seves limitacions humanes. Podem estar contents de tenir homes com ell.

Pep Torrandell

Tenia jo damunt dasset anys quan vaig començar a pintar, i als pocs mesos vaig tenir els primers intercanvis personals amb en Dionís Bennassar. De tot d'una parlàvem de pintura (jo en pla d'alumne i ell de mestre), però a mesura que brotava la confiança les nostres converses pictòriques anaven abarçant temes purament personals i emotius. A mi m'encantava parlar amb ell, i al mestre no li devien molestar massa les meves sortides ha que sovint en convidava a fer una xerradeta de les nostres al seu estudi.

Ell me fue les primeres crítiques, crítica de veras. No sempre li sortia un "està bé, molt bé"; de vegades me deia molt empenyat, "està molt malament, Pep!". I no vos cregueu, de vegades també sentia lloances de pinyol vermell mentre desglorava el quadre minuciosament...

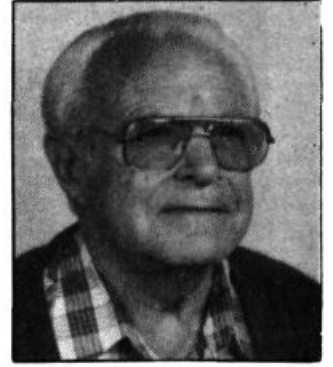
LA SINCERITAT. Aquesta era la seva gran virtut: la concordància entre la manera de pensar i els seus actes. Aquesta fou l'impressió que me quedà gravada i que ja no s'esborrarà mai.

En Dionís era pintor a totes hores i dins totes les circumstàncies. Un pintor totalment evolu-

tiu, cosa que se demostra observant la seva obra cronològicament. Encara que hagués viscut mil anys sempre hauria anat evolucionant, mai s'haqués estancat.

En Dionís quan pintava no tenia devora ni tassó, ni copa ni botella, però sempre s'emborraxava. Els colors el duien fuit i jo ho notava quan anava a l'estudi perquè quedava contagi d'aquesta borra. Hagués pogut donar una bona lliçó als qui necessiten l'alcohol i les drogues per "fer viatges i volar". Ell aconseguia aquest estat embriador amb els colors.

Toni Oliver

—En Dionís fou un "monstre" del color.

—Duit per un afany de "superar-se" —ambició de tota la vida, afany sens límits— fou un treballador incansable.

—Sentia una preocupació forta pels aprenents: els hagués ensenyat a tots a pintar. Els convidava a anar a ca seva, per a mostrar-los els seus mètodes i maneres.

—En Dionís representa, al meu entendre, la "maduració" de "L'Escola Pollencina", a partir dels principis i pràctica establerta per N'Anglada i En Tito. Ara, les influències foren mútues entre ells tres: és una cosa que anam descobrint, poc a poc, ara aquí, ara aquí deça.

—Ell i jo vàrem ésser molt bons amics. En coneixiem bé. Anècdotes d'ell en podria contar un enfilall. Sortíem amb freqüència a pintar plegats. A mi em retreia que fes els quadros massa petits, i em deia: "Tu ets un 'gall' que pots cantar més fort".

—Estic molt content dels homenatges que se li reten —i de tots els que li faran encara!— Crec que són ben merecuts i, indiscutiblement, és a través d'ells que anirem coneguent la seva obra i el seu esperit: em referec a les mostres "antològiques", molt més expressives i "reveladores" que els quadros escampats per totes les llars pollencines. D'En Dionís, com a home i com a artista, queda molt encara per a veure i estudiar.

LES GALERIES OPINEN

MIQUEL CERDA. Galeries Norai

Resposta 1.—Lo que puc dir d'en Dionís Bennassar es que vaig estar molt content d'haver conegut el seu tracte tan amigable i crec que no solsament en mi, sino en tota la gent del poble. A més sempre recordaré el tracte i l'animació que sempre tenia amb els artistes joves.

Com artista, segons el meu criteri vull dir que el torb ben mereixedor d'aquest cartell que dins l'actualitat han fet les seves obres més conegudes, a part d'unes altres no tant vistes a

on es pot veure la seva lluita i l'inconformisme d'en Dionís, el seu treball i pensament, perquè la seva obra no es convertís en pintura solsament.

Resposta 2.—Crec i voldria que s'aconsegüés un homenatge popular i perenne per a Dionís, a més m'atreviria a dir que seria molt ben acollit per tota la gent que l'ha conegut i per les persones que aprecien la seva obra.

BARTOMEU LLOMPART. — Galeria Dart

Puc opinar sobre Dionís com artista-pintor. Per la seva figura

pictòrica i expressivitat és indiscutible; a més d'això és un dels pintors que més impronta ha deixat de l'anomenada Escola Pollencina. Respectant la seva memòria, diré que com a persona no puc opinar perquè no el vaig conèixer personalment.

En quan a l'homenatge consider que com a altres pintors com són Llorenç Cerdà, Tito Cittadini, Bestard, Seguí, etc. és mereixedor d'un homenatge.

TOFOL BORRAS. — Galeries Bennassar

Jo record a Dionís simple-

ment com una persona. Els temps en que vaig tenir contacte amb ell, donada la meua amistat amb el seu fill Toni, encara jo no destriava bé als artistes. El record amb la seva moto "vespa", una de les primeres que hi va haver a Pollença, amb el farol just damunt la roda de davant i la caixa de pintar fermanada al portabultos. Record que era una persona sencilla, amable i amb gran paciència amb els jocs i polisonades dels atlots que jugàvem a ca seva. El record com un gran amant de les tertúlies, a la Plaça i en el Junia, com una espècie de filòsof de la vida i de la conducta humana que jo no endevinava

a comprendre en aquell moments. Se que li agradava moltíssim que una persona sencilla s'interessés per la seva pintura, no amb fins especulatiu ja que tal cosa no susave, ni encara avui entre les persones no riques, fins el punt que sempre que li comprava alguna obra sen duien una altre de regalo, inclús a vegades anava a ca seva per penjar-les. La seva gran il·lusió era que cada família de Pollença tengués una obra seva, i de viura molts anys ho hagués aconseguit.

Resposta 2.—Sí, perquè Dionís fou sempre i abans de tot homo del poble que em molts d'aspectes destacà sobre els seus

contemporanis. Estimats pel seus amics, respectat per tots i admirat, inclús pels qui no estaven d'acord en les seves idees. Estava i continua estant tan arrelat entre la gent de Pollença, que infinitat de famílies que tenen quadres d'ell no volen tan sols pensar en vendre-los, malgrat la espantosa revalorització que han tingut, ja que cada quadre està plè de records i anècdotes agradables.

Es mereix un homenatge popular, així com el reconeixement oficial dels seus mèrits com a pintor, ja que ha estat de les persones que implícitament i molt dignament ha duit plegat l'art, el nom de Pollença,

EL PI COM A SIMBOL

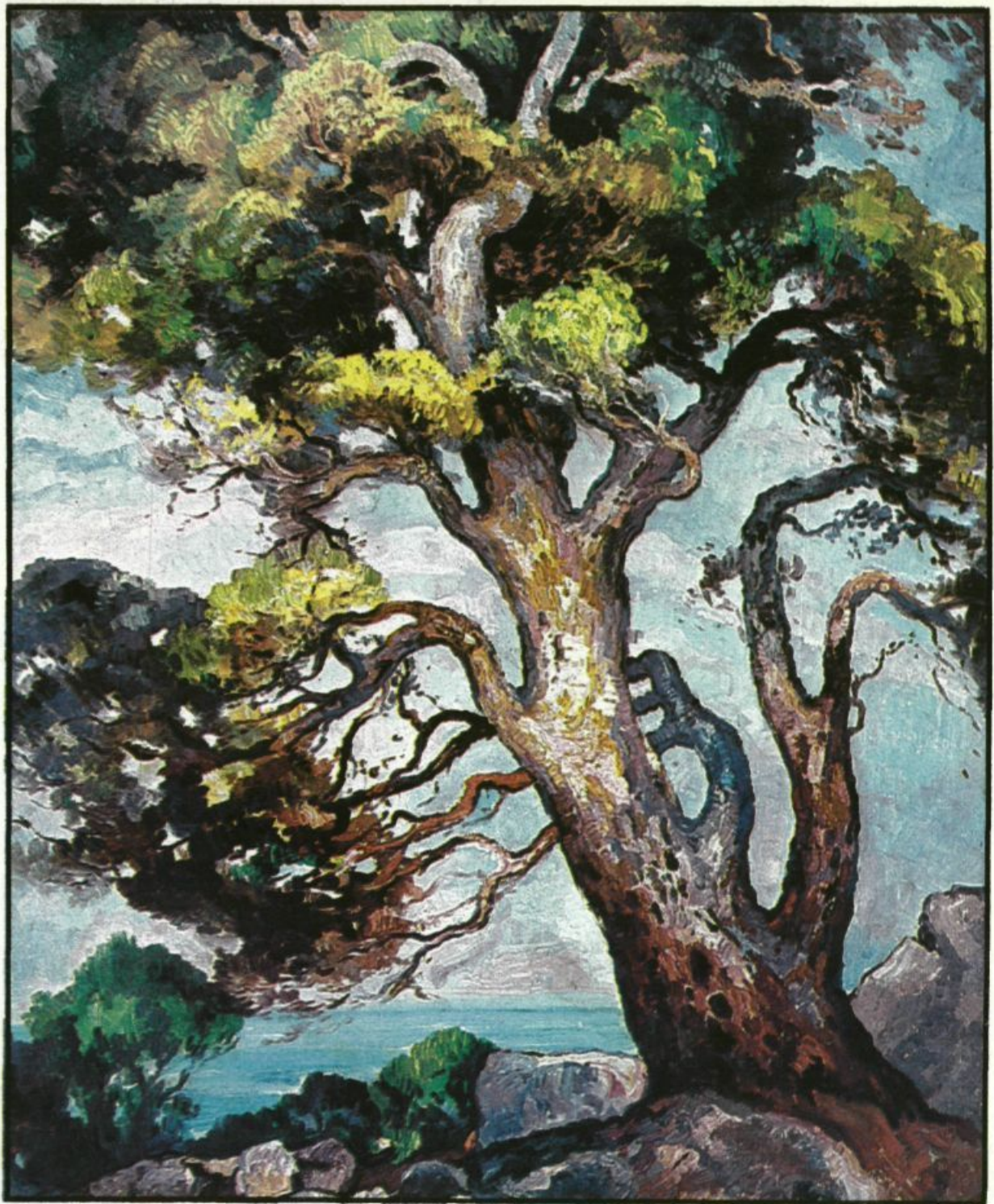
Res millor per il·lustrar aquesta imatge d'aquest pi que les pròpies paraules de Dionís recollides del llibre que li dedicà el seu fill. "Flor de pi: il·lustr la present pàgina i en ella voldria reflectir el símbol de la joventut i de la forta maduresa, factors que embelleixen al enfrontar-se en la "Lluita per la Vida". El pi generalment alt, lliure, noble, poderós— és el meu símbol— Si algun dia vaig fallar amb molts dels meus propòsits va ésser per no haver tingut present l'esmentada imatge..."

HAN CO.LABORAT ECONOMICAMENT

- Fotografia: MICER
- Caixa d'Estalvis "SA NOSTRA"
- Caixa d'Estalvis "COLONYA"
- Caixa d'Estalvis "LA CAIXA"
- Joan Payeras (concesionari RENAULT)
- Jaume Serra (Assegurances)
- Martí Vicenç
- Partit Socialista de Mallorca
- Pedro J. Cifre Cortés
- Galeries Bennàssar
- Galeries Dart
- Galeries Norai
- Galeries Roch-Minué
- Andrés Vidal Llabrés
- Banc de Crèdit Balear

***

Agraïm molt especialment les facilitats i ajudes de tot tipus que ens ha donat la família del pintor.

"El pi de Formentor"
1947.
Oli sobre tela.
81 per 100 cm.

Editorial

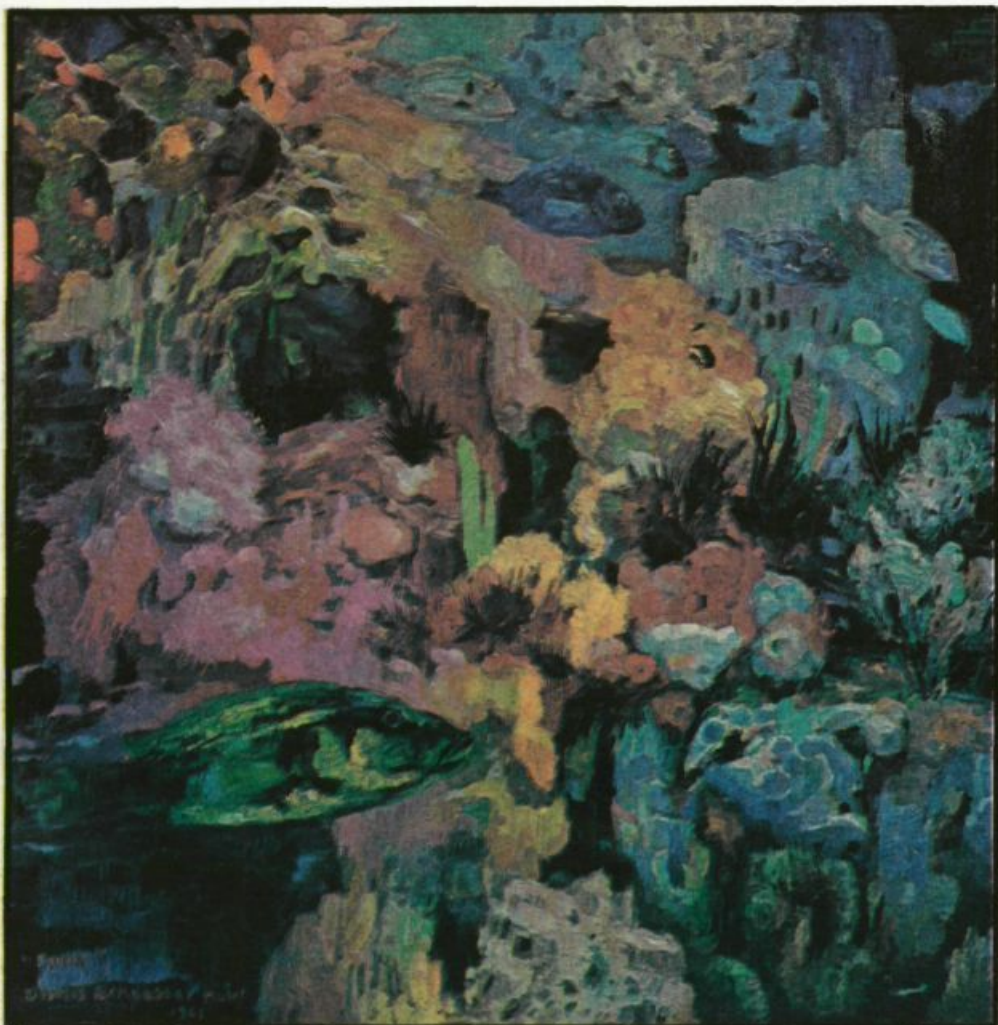
"per Dionís Bennàssar, il·lustre pollencí a qui Pollença retrà un dia el tribut d'admiració que sent avui pel seu art, el seu amic que l'estima". (aquesta és la dedicatòria amb la que el famós escultor català Borrell Nicolau va regalar una obra a Dionís Bennàssar).

Tal volta el caliu del tribut d'admiració popular que el famós escultor profetitzava se va encendre en el 1er. núm. de "EL GALL", on la Delegació de l'Obra Cultural Balear a Pollença va publicar una nota informant de que havia començat la tramitació per a demanar a l'Ajuntament que proclamàs fill il·lustre de la Vila al pintor Dionís Bennàssar, al mateix temps que sol·licitava adhesions i posava a disposició de la gent uns impresos per a la recollida de signatures.

Amb l'aparició d'aquest extraordinari, "EL GALL" vol col·laborar amb tot el que estigui en les seves mans per acostar una mica més la figura d'en Dionís al seu poble, oferint més dates, més elements, que ens permetin manifestar lliure i conscientment a favor de l'homenatge proposat, ja que a pesar de l'indiscutible valor artístic del nostre pintor, no ha tingut el reconeixement oficial que bé mereix. I és que en Dionís no va resistir cap ti-

pus d'ensenyament acadèmic, sinó que sempre va estimar més aprendre l'ofici a partir de l'experiència personal o la d'altres artistes que podia triar, i sembla ésser també, que aquest autodidactisme, aquest no oficialisme l'acompanya inclús a l'hora dels homenatges postums; almanco així ha estat fins ara. Nosaltres creim que ha arribat el moment (i ho deim sense ànim de moure susceptibilitats ni rencors) de que un organisme oficial com és l'ajuntament empri els seus poders i faci justícia al gran artista pollencí, ell que també va ésser Assessor artístic municipal de la Vila durant molts d'anys.

L'Obra Cultural Balear considera que en Dionís constitueix una peça fonamental dins la cultura pollencina. No només pel valor internacional de la seva obra pictòrica, sinó també com a individu que pertanyia a una comunitat la qual té el deure i també el dret inalienable de construir el seu futur amb tots els elements passats que formen el seu bagatge i que necessita consolidar amb la proclamació oficial, sobre tot de la nostra història més immediata, i per tant d'en Dionís, un pintor que ens ha ajudat a descobrir-nos nosaltres mateixos, i que ha fet possible, entre altres, allò de que l'ésser pollencí és sinònim de sensibilitat, d'art.

"Fauna". 1961. Oli sobre tela. 120 per 120 cm.